

**UNIVERZA V LJUBLJANI**  
**EKONOMSKA FAKULTETA**

**DIPLOMSKO DELO**

**VANJA RESMAN**



**UNIVERZA V LJUBLJANI**  
**EKONOMSKA FAKULTETA**

**DIPLOMSKO DELO**

**SLOVENSKO ČEBELARSTVO PRED IN PO  
VSTOPU V EVROPSKO UNIJO**

**Ljubljana, marec 2005**

**VANJA RESMAN**

## **IZJAVA**

Študentka Resman Vanja izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom mag. Aleksandra Aristovnika in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, 17.3.2005

Podpis:

# KAZALO

<b>UVOD</b> .....	<b>1</b>
<b>1. ČEBELARSTVO V SLOVENIJI</b> .....	<b>2</b>
<b>1.1. UVOD</b> .....	<b>2</b>
<b>1.2. ZGODOVINA ČEBELARSTVA NA SLOVENSKEM</b> .....	<b>3</b>
1.2.1. Kranjska čebela .....	5
<b>1.3. SLOVENSKO ČEBELARSTVO DANES</b> .....	<b>6</b>
1.3.1. Stanje čebelarstva danes .....	9
1.3.1.1. Panji in čebelarji .....	9
1.3.1.2. Rentabilnost čebelarstva.....	10
1.3.2. Gibanje proizvodnje in prodaje medu v obdobju 1999-2003.....	10
1.3.3. Gibanje izvoza, uvoza in domače porabe medu .....	11
1.3.4. Odkupne cene čebeljih pridelkov .....	13
<b>1.4. FINANCIRANJE ČEBELARSTVA PRED VSTOPOM SLOVENIJE V EU</b> .....	<b>13</b>
1.4.1. Državni proračun .....	14
1.4.2. Predpristopna pomoč skladov EU .....	17
1.4.2.1. PHARE.....	17
1.4.2.1.1. PHARE in čebelarstvo .....	20
1.4.2.2. SAPARD .....	21
1.4.2.2.1. SAPARD in čebelarstvo .....	22
<b>2. EU IN ČEBELARSTVO</b> .....	<b>22</b>
<b>2.1. ČEBELARSTVO V DRŽAVAH ČLANICAH EU IN PRIMERJAVA S SLOVENIJO</b> .....	<b>23</b>
2.1.1. Proizvodnja in poraba medu .....	23
2.1.2. Število čebelarjev in panjev .....	25
2.1.3. Prodajne cene v državah članicah EU in v Sloveniji v letu 2002 .....	26
<b>2.2. FINANCIRANJE ČEBELARSTVA V EU</b> .....	<b>27</b>
2.2.1. Rezultati analize izvajanja ukrepov .....	30
<b>2.3. FINANCIRANJE ČEBELARSTVA V SLOVENIJI PO VSTOPU SLOVENIJE V EU</b> .....	<b>32</b>
2.3.1. Financiranje iz državnega proračuna.....	32
2.3.2. Financiranje iz evropskega proračuna.....	33

2.3.2.1. Tehnična pomoč čebelarjem.....	34
2.3.2.2. Čebelja varoza .....	35
2.3.2.3. Racionalizacija premestitev čebel .....	36
2.3.2.4. Kakovost medu.....	37
2.3.2.5. Aplikativne raziskave v čebelarstvu.....	38
2.3.2.6. Obnova čebeljega fonda .....	38
2.3.2.6.1. Izobraževalno vzrejni center Zelenica.....	39
2.3.2.6.1.1. Projektne aktivnosti.....	41
2.3.2.6.1.2. Neposredni in posredniki koristniki .....	43
2.3.2.6.1.3. Trajanje projekta .....	44
2.3.2.6.1.4. Financiranje projekta in poročanje .....	44
2.3.2.7. Poročilo .....	45
2.3.3. Iz evropskih strukturnih skladov .....	45
2.3.3.1. Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (EKUJS).....	46
2.3.3.1.1. EKUJS in čebelarstvo.....	47
<b>SKLEP.....</b>	<b>48</b>
<b>LITERATURA.....</b>	<b>50</b>
<b>VIRI .....</b>	<b>50</b>

# UVOD

Čebelarstvo je stara panoga. Zapisi in slike iz Pajkove jame pri Bicarpi v španski pokrajini Valencije pričajo, da so se ljudje ukvarjali s čebelarstvom že pred več kot 20 ali 30 tisoč leti. Prastara risba prikazuje dve osebi pri ropanju čebeljega gnezda. Osebi visita na nekakšni vrvi in čebelam odvzemata med, pri tem pa si pomagata z dimom. Podobno čebelarji čebelarijo marsikje še danes.

Čebelarstvo je po državah Evropske unije (EU) različno. Čebelarji gojijo čebele na različne načine, z različnimi pasmami čebel, pridelujejo različne medove itd. Čebelarjem je skupno veselje do dela z majhnimi živimi bitji – čebelicami. Družijo se z drugimi čebelarji v čebelarskih društvih in zvezah in množično obiskujejo čebelarske seminarje in različna usposabljanja.

Tudi slovensko čebelarstvo ima dolgoletno tradicijo. V svetu je zelo prepoznavno predvsem zaradi čebelarskih mojstrov, ki so se rodili in delovali na območju Slovenije. Janševi knjigi sta še danes eden najpomembnejših učnih pripomočkov vsakega čebelarja ne le v Sloveniji, ampak tudi v svetu. Zanimiv je podatek, da sta Janševi knjigi prevedeni v večino evropskih jezikov.

1. maja 2004 je Slovenija vstopila v EU. S tem se pričakujejo velike spremembe tudi na področju čebelarstva, in sicer na področju financiranja, odkupne in prodajne cene medov, povečanja konkurence na trgu čebeljih pridelkov in na trgu čebeljih matic. Kaj dejansko bo EU prinesla slovenskemu čebelarstvu, se ne bo pokazalo takoj, ampak bo potrebno na rezultate počakati kar nekaj let. Vemo, da je avstrijsko čebelarstvo z vstopom Avstrije v EU več pridobilo kot izgubilo, zato si lahko nadejamo enakih rezultatov tudi v Sloveniji. In ker EU bolj spodbuja čebelarstvo kot ostale kmetijske panoge, se za prihodnost slovenskega čebelarstva v EU ni potrebno bati.

V diplomskem delu želim predstaviti čebelarsko panogo v Sloveniji, primerjati slovensko in evropsko čebelarstvo in umestiti slovensko čebelarstvo v evropsko. S tem želim opozoriti na možnosti razvoja slovenskega čebelarstva v EU. V največji meri se osredotočam na razlike v financiranju pred in po vstopu Slovenije v EU.

V prvem delu diplomskega dela predstavljam zgodovino čebelarstva na Slovenskem in trenutno stanje slovenskega čebelarstva, tako z vidika števila panjev in čebelarjev kot z vidika rentabilnosti čebelarstva. Razen tega proučujem tudi gibanje proizvodnje in porabe medu, gibanje izvoza, uvoza in domače porabe medu ter gibanje cen čebeljih pridelkov v zadnjih letih. Obsežno predstavljam tudi financiranje čebelarstva pred vstopom Slovenije v EU.

Takrat je bila možnost financiranja čebelarstva iz dveh smeri: iz državnega proračuna in iz predpristopnih pomoči skladov EU, predvsem PHARE in SAPARD.

V drugem delu diplomskega dela se osredotočam na čebelarstvo v EU. V prvem poglavju predstavljam čebelarstvo v državah članicah EU pred razširitvijo. Čebelarstvo v EU primerjam s Slovenijo po istih parametrih, kot v prvem delu analiziram čebelarstvo v Sloveniji. V drugem poglavju drugega dela analiziram in predstavljam financiranje čebelarstva v EU. V celoti predstavljam nacionalni program in rezultate po prvih treh letih programa. V tretjem poglavju drugega dela se zopet osredotočam na financiranje slovenskega čebelarstva, tokrat po vstopu Slovenije v EU. Po vstopu Slovenije v EU ima naše čebelarstvo možnost pridobiti sredstva iz treh proračunov, in sicer, iz državnega, evropskega in iz evropskih strukturnih skladov. Vsako opcijo natančno predstavljam in opišem. Natančno predstavim tudi projekt Čebelarske zveze Zgornje Gorenjske, Izobraževalno vzrejni center Zelenica, ki je uspel pridobiti sredstva sklada PHARE.

V sklepnem delu povzemam vse bistvene značilnosti slovenskega čebelarstva, primerjavo stanja čebelarstva pred in po vstopu v EU, primerljivost z ostalimi članicami EU, ter nadaljnje možnosti in smeri razvoja slovenskega čebelarstva po vstopu Slovenije v EU.

## **1. ČEBELARSTVO V SLOVENIJI**

### **1.1. UVOD**

Čebelarstvo je v Sloveniji tradicionalna kmetijska dejavnost, a brez statusa primarne kmetijske dejavnosti. Je le dopolnilna kmetijska dejavnost. Že pred več kot 230 leti je tedanje znanje podeželskega malega kmeta obelodanil Anton Janša, prvi učitelj čebelarstva na cesarskem Dunaju. Sto let kasneje je območje zaslovelo s svojo čebelo, ki je kmalu postala poznana po svetu kot podvrsta ali rasa *Apis mellifera carnica*, s slovenskim imenom kranjska sivka. Danes je v čebelarskem svetu Slovenija znana po pridnih in marljivih čebelarjih ter po kakovostnem medu.

Glavna naloga čebel je opráševanje rastlin, kar je daleč največja koristnost čebel. Opráševanje omogoča pridelavo zdrave in varne hrane. Zato je potrebno ohraniti enakomerno poseljenost čebel z disperzijo stojišč (čebelnjakov) na kmetijskih zemljiščih in gozdovih ter ohranjati čebelji fond na približno 160.000 gospodarskih panjev. Zaenkrat statistični podatki kažejo, da je poseljenost čebel po celotni Sloveniji še dokaj enakomerna, kar je spodbuden podatek.

Slovenija ima privilegij in dolžnost ohraniti avtohtono raso čebel - kranjsko sivko, kar zahteva maksimalno pozornost in posebne ukrepe, da obdržimo njeno čistost. Hkrati z ohranjanjem



avtohtone kranjske čebele je potrebno organizirati tudi njeno trženje in s tem povezano prodajo rodovniških in gospodarskih matic ter proizvodnjo in prodajo letno do 5.000 paketnih rojev.

Čebelarji so znani po tem, da so zelo vztrajni. V povprečju čebelarijo v prostem času, zato jih imenujemo ljubiteljski čebelarji. Med njimi je le malo profesionalnih čebelarjev, zato slovensko čebelarstvo ni dovolj konkurenčno.

Čebelarstvo v večina primerih ni rentabilna panoga, saj je prag rentabilnosti razmeroma visok. Čebelar mora imeti več kot 200 panjev, da lahko rentabilno čebelari. Zato je potrebno izboljšati ekonomičnost in rentabilnost čebelarske proizvodnje. Potrebno je povečati tudi število mlajših čebelarjev, jih izobraziti in razširiti specializirana čebelarska praktična znanja, kajti v povprečju so čebelarji starejši ljudje. Povprečna starost čebelarja je več kot 65 let. Prav tako je potrebno izboljšati skrb za zdravje čebel ob ustreznih apitehničnih in tehnoloških ukrepih in dati veliko večji poudarek svetovanju, s ciljem, da se zmanjša vsakoletno odmiranje družin s 15 na 5 % letno. Izredno pomembno je povečati vzrejo in prodajo rodovniških matic od 300 na 1.200 letno in gospodarskih matic od sedanje vzreje letno od 40.000 na 70.000 do leta 2010.

V zadnjih letih se čebelarstvo vztrajno uveljavlja kot enakopravna kmetijska dejavnost. Republika Slovenija (RS) si je v predpristopnih pogajanjih za vključitev v Evropsko unijo (EU) izborila možnost, da uredi način trženja plemenskega čebeljega materiala na osnovi določil nacionalne zakonodaje in da posledično uredi zaščito avtohtone kranjske čebele.

## **1.2. ZGODOVINA ČEBELARSTVA NA SLOVENSKEM**

Čebelarstvo in zavedanje o reji čebel ima v Sloveniji že dolgoletno tradicijo. Prvi pisni viri potrjujejo rejo čebel v 17. stoletju. J. V. Valvasor opisuje čebelarstvo na Kranjskem kot preprosto in razširjeno panogo kmetijstva 17. stoletja. V knjigi Slava Vojvodine Kranjske se pojavi tudi prva daljša predstavitev čebelarstva na Kranjskem. V njej opisuje, kako so v njegovem času Kranjci ravnali s čebelami, in pravi, da je »tu v deželi videti posebne hišice za čebele« (Gregori, 2003, str. 10). Čebelarji so čebelarili v podolžnih, iz desk zbitih zabojih ali v izvotljenih drevesnih storih. O medenem pridelku pa J. V. Valvasor pravi, da se ga je »mnogo razposlalo v druge dežele« (Gregori, 2003, str. 10), ker je zelo poceni. Valvasor omenja že tudi medico, pijačo, pripravljeno iz medu in žganja.

Čebelarjenje se kot donosnejša kmetijska panoga pojavi v 18. stoletju. Pisni viri govorijo o gozdnem čebelarstvu, to je o čebelarstvu, ko so čebelarji v gozdovih nastavili urejene votline in tako čebele privabili na lažje dostopna mesta. Kasneje je gozdno čebelarstvo zamrlo, saj se je čebelarjenje v bližini domov izkazalo za donosnejše. Sprva so čebelarji čebelarili v duplih,

ki so jih izsekali iz dreves, kasneje so takšno duplo že ročno izdoblili z orodjem. Najprej so tako urejena bivališča postavljali pokonci, kasneje po dolgem in kmalu je nastal pravi panj, predhodnik kranjiča. Zaradi težav, kot sta ropanje in zaletavanje čebel, so čebelarji kmalu pričeli označevati panje z barvami, kar se je kasneje razvilo v poslikavanje panjskih končnic z različnimi motivi.

Druga polovica 18. stoletja, v tem obdobju je deloval tudi Anton Janša, prvi učitelj čebelarstva na cesarskem dvoru Marije Terezije, je bilo obdobje velikega razcveta čebelarstva na Slovenskem kot v Evropi. Slovenci so bili med vodilnimi na tem področju, če ne kar vodilni. Uspešno čebelarjenje je temeljilo na dobrem poznavanju čebel in na domiselni tehniki čebelarjenja, ki so jo pogojevale naše pašne razmere. Ne nazadnje ima za to posebne zasluge tudi kranjska čebela z odličnimi lastnostmi, ki so omogočale uspehe.

Na Slovenskem so živeli možje, ki so učili kmete čebelarjenja in so ponesli svoje široko znanje o čebelah in čebelarstvu v širni svet. Največja imena tega časa so Peter Pavel Glavar (1721-1784), velečebelar, duhovnik in graščak na gradu Lanšprež pri Mirni na Dolenjskem, Giovanni Antonio Scopoli (1723-1788), naravoslovec, zdravnik iz Idrije, in Anton Janša (1734-1773), čebelar in ljudski slikar z Breznice na Gorenjskem. Toliko čebelarstvih mojstrov kot jih je v tistem času imela Slovenija, ni bilo nikjer v Habsburški monarhiji (HM).

Anton Janša je bil prvi učitelj čebelarstva na Dunaju. Na Dunaj je sicer odšel, da bi obiskoval šolo risanja, a ga je močna ljubezen do čebel pripeljala do tega poklica. Bil je daleč najbolj izobražen in razgledan čebelar v celotni HM. Učil je na čebelarški šoli na Dunaju, ki jo je Marija Terezija ustanovila, da bi dvignila čebelarstvo v državi. Potoval je po monarhiji in poučeval gospodo in kmete o čebelarjenju. Prvi je pričel voziti čebele na ajdovo pašo. Izumil pa je tudi svetovno znani panj, imenovan kranjič. V komaj treh letih dela je pripomogel k razširitvi čebelarstva in znanja o njem. Čebelarji imajo to srečo, da je svoja spoznanja in dognanja zapisal v dveh knjigah, ki jim kot učni pripomoček služita še danes. Anton Janša je bil namreč daleč najbolj strokovno podkovan. Z načrtnim raziskovanjem je prišel do neverjetnih strokovnih čebelarstvih dognanj, na osnovi katerih so kasneje čebelarji gradili nova znanja.

Osemnajsto stoletje zaznamuje ustanovitev prvega čebelarstvenega društva. 14. aprila 1781 so se organizatorji čebelarstva zbrali v cerkveni hiši na Rodinah pri Žirovnici in ustanovili prvo čebelarstveno bratovščino. To je bilo prvo slovensko čebelarstveno društvo, ki je imelo svoj sedež, vodstvo, popisane člane, pobrano članarino in svoja pravila. To je bilo sploh prvo organizirano društvo na Slovenskem. Delovalo je le 10 dni, ker je bilo v tistem času v HM s cesarskim odlokom prepovedano organizirano druženje ljudi v skupine in društva.

V 19. stoletju je prišlo do veliko novosti na področju čebelarstva. Nastala je tudi nova zvrst čebelarstva, to je vzreja matic in čebeljih družin za prodajo. Trgovina s čebelami se je

postopoma preoblikovala v trgovino z maticami. Leta 1857 so bile prve matice poslone iz Kranjske v Nemčijo. Izkušnje s prodajo so bile zelo vzpodbudne. Trgovina s kranjsko čebelo se je v dobrih dveh desetletjih močno razmahnila in dosegla vrhunec na prelomu devetnajstega in dvajsetega stoletja. Takrat je bila prodaja matic in čebeljih družin donosnejša in bolj razširjena kot prodaja medu, medenih pridelkov in izdelkov iz voska.

V začetku 20. stoletja se je spremenil glavni cilj čebelarjenja. Odtlej ni bil več pomemben roj čebel, temveč količina pridelanega medu. Uveljavilo se je tudi čebelarstvo v premičnih AŽ panjih, imenovanih po izumitelju Antonu Žnidaršiču. Zapiske pričajo, da so bila leta od 1921 do 1929 medena leta (Gregori, 2003, str. 12), saj je bilo medu v izobilju, a kljub temu se ne morejo primerjati s prejšnjimi sedmimi desetletji, ko so slovenski čebelarji izvažali matice. To naj bi bila še do danes zlata doba slovenskega čebelarstva.

### 1.2.1. Kranjska čebela

Območje RS je izvorno območje podvrste medonosne čebele *Apis mellifera carnica* Polmann. Skozi milijone let se je oblikovala posebna podvrsta z odličnimi etološkimi lastnostmi, ki je še posebej prilagojena našim podnebnim razmeram. Obenem je potrebno še omeniti, da je v območjih zmernega podnebja to daleč najprimernejša gospodarska podvrsta medonosne čebele. Kranjska čebela sodi med štiri gospodarsko pomembne evropske čebelje rase (kranjska, italijanska, temna nemška in kavkaška). Kot samostojna rasa je bila priznana leta 1879 (*Apis mellifera carnica*). Poznana je še kot Carniolan Bee, Carnica in Krainer Biene. Ima temne hitinaste obročke z majhnimi svetlimi lisami ob straneh. Zaradi izrazito sivih dlačic se tudi imenuje sivka. Odlikuje se po svoji mirnosti, nabiralni vnemi, odpornosti proti boleznim in varčnosti s hrano. Že pred sto leti so jo pošiljali na vse celine. Danes je druga najbolj razširjena čebelja rasa na svetu.

V številnih deželah so domače avtohtone čebele z vnašanjem novih ras in križancev izginile, pri nas pa se je vse do današnjih dni ohranila čistokrvna avtohtona kranjska čebela, ponos slovenskega čebelarstva. Plemenilna postaja Anton Janša Zelenica pod Zelenico je edina plemenilna postaja z državnim odlokom<sup>1</sup>, kjer še vedno vzrejajo rodovniške plemenske matice kranjske čebele.

Območje RS je obenem tudi območje, kjer je genski material te podvrste najbolj čist, zato si moramo prizadevati, da to lastnost ohranimo. Čebelarstva zveza Slovenije (ČZS) je na tem področju naredila prve korake z ustanovitvijo Priznane rejske organizacije (PRO), ki bo prevzela določene gospodarske naloge. Vso obstoječo strukturo, čebelarstva društva ter veterinarsko in svetovalno službo je potrebno podrediti skrbi za ohranitev čistosti kranjske

---

<sup>1</sup> Občina Jesenice. Predpisi občinskih skupščin. 291. člen – Odlok o zavarovanju plemenilne postaje čebel – matic Antona Janše pod Zelenico.

čebele. Veliko dela na tem področju je država napravila s sprejetjem zakonodaje, ki skrbi za to, da bomo lahko ohranili kranjsko čebelo. Najpomembnejši predpisi so Izjava v pristopni pogodbi k EU, s katero RS razglašča ozemlje RS za območje kranjske čebele *Apis mellifera carnica* Polmann, Zakon o živinoreji, ki omejuje promet s čebelami drugih pasem in nekaj pravilnikov: Pravilnik o označevanju čebel, Pravilnik o pogojih za odobritev vzrejališč čebeljih matic, testnih postaj in priznanje drugih organizacij v čebelarstvu ter o pogojih glede reje in prometa s čebeljim plemenskim materialom, Pravilnik o katastru čebelje paše, čebelarskem pašnem redu, prometu s čebelami in programu napovedi medenja, Pravilnik o pogojih za priznanje rejskih organizacij, ki vodijo ali ustanavljajo izvorno rodovniško knjigo za plemenske kranjske čebele, in Pravilnik o zootehniških standardih za plemensko kranjsko čebelo.

Čebelarji si lahko kot rezultat teh procesov obetajo, da bodo z rejo čiste kranjske čebele lahko proizvajali in prodajali čebelje proizvode. Sem spadajo še obstoječi pridelki, kot so med, čebelje matice kranjske čebele, pomembno pa naj bi se povečali proizvodnja paketnih rojev in prodaja čebeljih družin. Prav slednji odpirata dobre možnosti za pridobivanje javnih sredstev tako na državnem nivoju kot tudi na nivoju EU.

### **1.3. SLOVENSKO ČEBELARSTVO DANES**

Na organizirano čebelarstvo ima velik vpliv čebelarska tradicija, na katero vplivajo starostna struktura čebelarjev in ekološke vrednote, ki se odražajo v razvoju kmetijstva in podeželja. Zaradi starostne strukture, povprečen čebelar je namreč star več kot 65 let, so izobraževanje, dotok novega znanja in vključevanje informacijskih tehnologij oteženi. Pri prenosu znanja med čebelarji imajo pomembno vlogo njihove izkušnje. Govorimo lahko o informacijski zaprtosti, ki se odraža tudi na slabi ekonomski uspešnosti.

Slovenija leži v osrčju Evrope, kar vpliva na čebelarsko tehnologijo in s tem na čebelarstvo samo. Znana je tudi po tem, da ima pestre naravne danosti in posebno biotsko raznovrstnost, kamor kot prva sodi naša kranjska čebela. Oba dejavnika vplivata na organizacijo čebelje paše in skupaj s tradicijo na čebelarsko proizvodnjo. Položaj Slovenije ima vpliv na čebelarsko tehnologijo. V EU se je ta vpliv razširil na celotno čebelarsko tehnologijo in na celovit razvoj našega čebelarstva. EU bo naše čebelarstvo usmerjala zlasti z ukrepi, subvencijami in direktivami. Po vključitvi nas tudi kontrolira, kar vpliva na čebelarsko proizvodnjo, v katero sodijo (Pušnik, 2004, str. 3):

- med,
- propolis,
- vosek,

- cvetni prah,
- matični mleček,
- proizvodnja čebeljih matic in paketnih rojev,
- eko-čebelarstvo,
- čebelarški turizem.

Eko-čebelarstvo in čebelarški turizem sta v tem času na začetni stopnji, pričakujemo pa, da se bosta v prihodnjih letih močno povečala. Ekološko čebelarjenje je težavna panoga, saj je čebelam težko omejiti obiskovanje samo na ekološko obdelanih površinah. Pri ekološkem čebelarstvu mora čebelar zelo paziti na dve stvari: izogniti se mora ostankom v medu in vosku ter spremeniti svoj odnos do čebel in spoštovati njihovo prvinsko bit. Čebelam je namreč treba zagotoviti čim bolj naravne življenjske razmere. Panji morajo biti iz naravnih materialov, iz lesa. Ker v naravi čebele same naredijo satje, PVC-satnice in satnice iz stiroporja niso dovoljene. Prav tako mora čebelar paziti, da v medu in vosku ni ostankov zdravil. Dejstvo je, da jih kmetijstvo in okolje glede tega pravzaprav ne ogrožata, saj nevarnost vnosa ostankov izvira iz čebelarstva samega. Torej je čebelar tisti, ki povzroči vnos različnih problematičnih kemičnih sredstev, ki jih uporablja pri zdravljenju čebel.

Zdravstveno varstvo čebel je vse bolj pomembna in zahtevna veja čebelarstva. V zadnjem času se namreč pojavljajo nove bolezni in škodljivci, zato je skrb za ustrezno zdravstveno stanje čebel še toliko bolj pomembna. Potrebno je jasno doreči področja dela, ki jih opravljajo strokovne institucije, področja, za katere skrbijo rejci sami oz. potekajo v okviru svetovalnega dela, ki je v stanju organiziranja. Pomembno vlogo ima veterinarska služba predvsem pri kužnih boleznih, določene dejavnosti pa se opravljajo v okviru dela PRO. Iz tega izhaja tudi kontrola na tem področju, ki je notranja in zunanja. Na slovensko čebelarško prakso ima vpliv tudi uveljavljena praksa v sosednjih in drugih državah.

Zaradi vse večjih nepredvidljivih vplivov iz okolja, na katere čebelarji sami ne morejo vplivati, je potrebno urediti in stimulirati kolektivno zavarovanje ter uveljaviti dodatna sredstva ob naravnih nesrečah, kot so pomladne pozebe, poletne toče ob viških paš, velike suše in ob škodah zaradi škropljenja kmetijskih kulturnih rastlin. V letu 2004 se je večkrat pokazalo, kakšno škodo so utrpeli čebelarji zaradi neustrezne rabe fitofarmaceutskih sredstev (FFS) na zemljiščih v okolici čebelnjakov. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) mora na tem področju nujno v veliko večji meri pomagati čebelarjem tako, da omeji uporabo čebelam škodljivih FFS oz. da poduči kmete o pravilni uporabi dovoljenih FFS, saj v veliki meri na pomor čebel vplivata prav neznanje in nepoučenost malih kmetov o pravilni uporabi škropil.

Najbolj kritično čebelarji že nekaj let opozarjajo na nerešen problem statusa čebelarjev in s tem povezan davčni sistem ter na nezmožnost pridobivanja sredstev iz raznih razpisanih

programov. Od 8.000 ima rešen status le okrog 150 čebelarjev, ki imajo status kmeta in približno 50 poklicnih profesionalnih čebelarjev, ki imajo zakonsko registrirano čebelarstvo kot eno izmed pravnih oblik. Vsi ostali, ki jim je čebelarstvo osnovna dejavnost, morajo reševati svoj status z registracijo gospodarske družbe. Tudi sicer se rešitve izvedbenih problemov skrivajo v različnih zakonskih predpisih, iskanje le-teh pa marsikoga odvrne od aktivnejšega čebelarjenja. Zato mora vlada nujno sprejeti normativni predpis o čebelarstvu na osnovi Zakona o kmetijstvu, ki bi opredelil čebelarstvo kot osnovno, dopolnilno ali ljubiteljsko dejavnost in določil kriterije za delitev v te kategorije. Ekonomski vidiki čebelarstva so taki, da čebelarstvo ni zanimivo za mlade ljudi niti ni velikega interesa za razvoj čebelarstva med starejšimi, saj je največjemu delu čebelarjev predvsem onemogočen legalni način trženja (npr. upokojencem).

Naslednja težava, s katero se srečujejo čebelarji, je pogoj, da je za izvajanje ukrepov kmetijske strukturne politike potrebno lastništvo zemlje (3 ha primerljivih kmetijskih površin), kar je za čebelarstvo nesprejemljivo. Čebelar, ki ima čebele na prevoznih enotah, ne potrebuje lastništva zemlje za izvajanje svoje dejavnosti. Dodatna ovira je, da mu neurejen status čebelarja tudi onemogoča nakup kmetijskega zemljišča, ker nima statusa kmeta. Oseba s statusom čebelarja bi morala imeti ob nakupu zemljišča podobne pravice kot oseba s statusom kmeta. Država sicer mora biti zaščitniška do kmetov, dejstvo pa je, da se kljub vsem ukrepom vsako leto zaraste kar precej kmetijskih zemljišč. Z možnostjo nakupa kmetijskih zemljišč za čebelarje bi lahko tudi nekoliko omejili zaraščanje, saj čebelarji nimajo interesa po zemljiščih prve kvalitete, pač pa si želijo zemljišče v bližini oziroma na obrobju gozdov. To pa je ravno tisti pas, ki je najbolj izpostavljen zaraščanju. Ko bodo urejena razmerja o potrebnem lastništvu kmetijskih površin in vprašanje o statusu čebelarjev, bo mogoče koristiti strukturna sredstva v večjem obsegu. Čebelarstvo se bo tako spodbujalo kot primarna kmetijska dejavnost. Slovenija bi morala prevzeti tudi italijansko zakonodajo, kjer je čebelarstvo opredeljeno v prvem odstavku drugega člena: "Gojenje čebel, imenovano čebelarstvo, se smatra v vseh ozirih kot kmetijska dejavnost v smislu člena 2135 civilnega zakonika, tudi če ni nujno vezana na upravljanje z zemljišči" (Šivic, 2005, str. 45).

Trenutno predstavlja velik problem tudi prevoz čebel in posledično status čebelarjev prevoznikov. Nujno bo potrebno izboljšati pogoje za prevoz in čebelarjem omogočiti, da poiščejo nadomestne lokacije za neustrezne v urbanih naseljih, in neonesnaženih kmetijskih površinah, ki so že zaradi uporabe FFS močno onesnažene. Najprimernejša območja za čebeljo pašo so na jasnih v gozdu ali na manj obljudenih robovih gozdov in na kmetijsko ekstenzivno obdelanih površinah.

V praksi se pojavljajo še naslednji problemi (Pušnik, 2004, str. 4):

- število čebelarjev se zmanjšuje;
- čebelarstva oprema je tehnološko zastarela;
- pri delu s šolsko mladino so težave zaradi stroškov in organizacije krožkov;
- čebelarstvo je v okviru kmetijstva in živinoreje zapostavljeno;
- čebelarstva kulturna dediščina ni izkoriščena;
- promoviranje domačih čebeljih pridelkov ni organizirano in enotno.

Da bo čebelarstva panoga bolj zaživela, je potrebno aktivno reševati naštetih probleme. Pričakujemo lahko tudi povečanje števila čebelarjev, večje količine pridelanega medu, še bolj ugodno razpršenost čebel po ozemlju ter s tem izboljšane ekosisteme. Ne smemo pozabiti, da prav čebelarji s svojimi čebelami skrbijo za uravnoteženost naravnih ekosistemov. In dokler bodo živele čebele, bo živel tudi človek.

### **1.3.1. Stanje čebelarstva danes**

#### **1.3.1.1. Panji in čebelarji**

Statistični podatki ČZS za leto 2003 kažejo naslednje (Pušnik, 2004, str. 4):

- s čebelarstvom se ukvarja okrog 8.500 prebivalcev Slovenije;
- poklicnih čebelarjev je okrog 70;
- 158 čebelarjev ima status kmeta;
- okrog 8.000 upokojencev in delavcev se ukvarja s čebelarstvom;
- do 40 panjev ima 7.500 čebelarjev, od tega 74 % čebelarjev pod 20 panjev;
- okrog 5.000 čebelarjev je starih nad 60 let;
- okrog 600 čebelarjev je starih pod 40 let;
- v ČZS kot edinem predstavniku čebelarjev je vključenih okrog 6.500 čebelarjev, od tega jih je vključenih v PRO pri ČZS okrog 4.000 čebelarjev;
- naseljenih panjev je okrog 150.000;
- poklicni čebelarji imajo okrog 17.000 panjev;
- nad 100 panjev ima okrog 150 čebelarjev, ki čebelarijo skupaj z okrog 35.000 panji;
- stojišč za čebelje panje v čebeljakih oz. za nakladne panje je približno 9.000;
- povprečen donos na panj znaša od 15 do 20 kg.

### 1.3.1.2. Rentabilnost čebelarstva

Čebelarstvo v večina privatnih čebelarstvih ni dobičkonosno. V Sloveniji so namreč v večini mali čebelarji, ki jim čebelarstvo predstavlja le konjiček ali dopolnilno dejavnost in se s čebelarstvom ne ukvarjajo profesionalno. Le profesionalni čebelarji, ki imajo nad 200 panjev, ob normalnih okoliščinah lahko ustvarjajo dobiček. A hkrati je uspešnost čebelarjenja odvisna od naravnih danosti, ki čebelarjem pogosto niso naklonjene.

Tabela 1 prikazuje odstotek čebelarjev, ki spadajo v posamezen razred glede na število čebeljih družin. To potrjuje dejstvo, da se v Sloveniji ukvarjajo s čebelarstvom v glavnem le mali čebelarji, saj ima več kot 80 % čebelarjev manj kot 30 panjev čebeljih družin in le slaba 2 % imata nad 100 čebeljih družin. Teh 80 % čebelarjev, predvsem pa njihove čebele skrbijo za uravnoteženo naravno okolje, saj so v njem enakomerno razporejene.

Tabela 1: Struktura čebelarjev po številu čebeljih družin v letu 2003

Število čebeljih družin	% čebelarjev
Do 10	44,0
11-20	27,8
21-30	12,1
31-50	8,8
51-100	5,3
Več kot 100	1,9

Vir: Meglič, 2004, str. 2.

Kot je razvidno iz Tabele 1v Prilogi 1 skupni stroški čebelje družine znašajo 11.019 tolarjev. Potrebno je poudariti, da v znesku niso zajeti stroški rednega pregledovanja čebelje družine, ki po ocenah čebelarjev znašajo toliko kot vsi naštetih stroški skupaj. Ocenjeni celotni stroški čebelje družine torej na leto znašajo 25.000 tolarjev. Če predpostavimo, da je donos na panj med 15 in 20 kg, cena medu pa med 350 in 650 tolarjev, vidimo, da čebelarstvo ni rentabilna panoga.

### 1.3.2. Gibanje proizvodnje in prodaje medu v obdobju 1999-2003

Statistični podatki zbrani v Tabeli 2 na str. 11, prikazujejo gibanje proizvodnje in prodaje medu v letih od 1999 do 2003. Iz njih lahko razberemo trend povečevanja količine pridelanega medu. Na prvi pogled takoj opazimo, da je količina natočenega medu v letu 2000 glede na leto 1999 porasla za 70 %. V naslednjih letih od leta 2000 naprej je ta porast manjši.



V letu 2002 je količina natočenega medu nekoliko padla. Zavedati se moramo, da je bilo vreme v letu 2002 izredno neugodno. V mesecu maju leta 2002 je pozna zmrzal pomrznila akacijo, tako da je prišlo do velikega izpada akacijevnega medu, ki predstavlja pomemben delež v količini natočenega medu.

Tabela 2: Proizvodnja in prodaja medu v Sloveniji v obdobju 1999 in 2003 (v t)

Leto	1999	2000	2001	2002	2003
Natočen med	1.370	2.300	2.550	2.450	2.600
Evidentirana prodaja	484	612	540	692	745
- odkup	434	573	498	653	700
- prodaja na tržnicah	50	38	42	40	45
Delež prodaje v skupni proizvodnji (%)	35,3	26,6	21,2	28,3	28,6

Vir: MKGP, 2004, str. 4.

Iz Tabele 2 je razvidno tudi to, da evidentirana prodaja, tj. prodaja večjim odkupnikom medu (npr. Medex) ki ne vključuje prodaje na domu, stabilno narašča. Prav tako kot pri natočenem medu je tu opaziti padec prodaje v letu 2001, ki pa je posledica uvoza medu trgovskih multinacionalk z vzhoda, predvsem s Kitajske, Ukrajine, Madžarske in Poljske ter s tem posledično zelo nizka cena v trgovinah. Presenetljiva je visoka prodaja medu v letu 2002 kljub manjši količini pridelanega medu. Visoka količina prodanega medu je posledica zalog čebelarjev iz prejšnjih let.

90 % odkupljenega medu odkupi Medex, največji slovenski trgovec z medom in preparati iz medu, kot so kreme za roke, kreme za obraz, preparati za krepitev odpornosti itd. Le 10 % delež predstavlja prodaja na tržnicah. Na osnovi posredovanih podatkov neposredne prodaje na domu za leto 2003, ki znaša 1.200 ton (MKGP, 2004), razberemo, da čebelarji 50 % medu prodajo stalnim strankam na domu. Vedeti je potrebno, da če se potrošnik odloči kupiti domači naravni med, ki je sicer dražji kot v trgovini, ga bo skoraj gotovo kupil pri čebelarju na domu. Kot pa sem že omenila, je v Sloveniji največ malih čebelarjev, ki pridelajo malo medu, le-tega pa skoraj v celoti podarijo prijateljem, znancem ali ga imajo za lastne potrebe. Ta »prodaja« ni nikjer evidentirana, zato tudi velika razlika med količino natočenega in evidentirano prodanega medu.

### 1.3.3. Gibanje izvoza, uvoza in domače porabe medu

Kljub temu da v Sloveniji na splošno pridelamo veliko medu ga le nekaj uvozimo (glej Tabela 3 na str. 12). Podatki sicer kažejo, da uvoz medu hitro pada. Vzrok za to je dobra

ozaveščenost Slovencev, da je domači med pristen, naravno pridelan in da ima ohranjene karakteristične lastnosti. Slovenci ne gledamo več le na ceno medu, ampak nam vedno več pomeni njegova kvaliteta. Pomemben je tudi podatek, da v povprečju Slovenci pojemo 1,2 kg medu na leto, kar je v primerjavi z drugimi državami vsodbuden podatek.

Ker ima slovenski med sloves enega izmed najbolj kakovostnih medov na svetu, ga tudi izvažamo. Največji kupci slovenskega medu so Bosna in Hercegovina, kamor se je leta 2003 izvozilo kar 94,7 tone medu, 62 ton se ga je izvozilo v Nemčijo, 26 ton v Srbijo in 20,7 tone v Švico (Plut, 2004, str. 154). Trend izvoza raste iz leta v leto in najverjetneje se bo tako tudi nadaljevalo. Vedno večji izvoz lahko pripelje do problema, da bo za domače potrošnike medu zmanjkalo. V tujini ima med namreč višjo ceno kot pri nas, zato ga čebelarji raje prodajo tujcem, ker zanj zaslužijo več, šele nato ga distribuirajo domačim porabnikom. Če bo do tega problema res prišlo, bo nujno morala zrasti cena medu v Sloveniji.

Statistični podatki Tabele 3 kažejo, da poraba medu na prebivalca iz leta v leto narašča, kar je dobro izhodišče tako za zdravje ljudi kot za čebelarje, saj si s tem lahko obetajo še večjo prodajo medu. Statistično je dokazano, da je čebelarstvo rentabilno, če ima čebelar vsaj 200 panjev oz. čebeljih družin, saj je to panoga z izredno visokimi stroški. Trend naraščanja porabe medu daje čebelarjem znak, da lahko povečajo število čebeljih družin, saj bodo imeli možnost za prodajo večje količine medu.

Tabela 3: Bilanca proizvodnje in porabe medu (t)

Leto	1999	2000	2001	2002	2003
Proizvodnja	1.370	2.300	2.550	2.450	2.600
Uvoz	243	213	229	30	73
Izvoz	64	214	242	230	220
Razlika v zalogah	- 191	241	97	- 76	53
Domača poraba	1.740	2.058	2.440	2.326	2.400
Poraba na prebivalca (v kg)	0,9	1,0	1,2	1,2	1,2
Stopnja samooskrbe (v %)	78,7	111,7	104,5	105,3	108,3

Vir: KIS, 2004, str. 5.

Spodbuden je tudi podatek Kmetijskega inštituta Slovenije (KIS) za leto 2003, da so čebele še vedno enakomerno porazdeljene po celotnem območju Slovenije, stopnja samooskrbe pa je bila v letu 2003 108,3 %, kar pomeni, da je v Sloveniji količina doma pridelanega medu za 8,3 % presegala količino medu, ki so ga Slovenci dejansko porabili.

### 1.3.4. Odkupne cene čebeljih pridelkov

Na osnovi Tabele 4 na str. 13 ugotovimo, da cena čebeljim pridelkom, z izjemo cvetnega prahu, narašča. Kljub porastu cen je cena našega medu še vedno pod evropskim povprečjem. V letu 2003 glede na leto 2002 so odkupne cene vseh čebeljih pridelkov narasle, kar je zelo spodbudno. Vidimo lahko tudi to, da so gozdni medovi dražji kot cvetlični, saj so dokazano bolj kakovostni. Slovenci imamo to srečo, da v drugih evropskih državah nimajo možnosti pridelave gozdnih medov, saj jim narava tega ne dopušča. Zato se kaže na evropskem trgu tržna niša, ki jo bodo slovenski čebelarji, če bodo pravilno pristopili k problemu, lahko tudi finančno uspešno zapolnili. Zaenkrat največjo težavo slovenskim čebelarjem predstavlja neprepoznavnost Slovenije v Evropi in svetu. Ko se bo to uredilo, bo prišlo tudi do močnejšega razcveta slovenskega čebelarstva, zaenkrat pa slovenske čebelarje čaka še veliko dela, preden jim bodo evropski kupci povsem zaupali. To pa bodo dosegli le s kakovostnim medom, pa tudi s spoštovanjem svojega dela in primerno ceno medu na domačem trgu in prodaji na domu.

Spodbuden je tudi podatek KIS-a, da je v letu 2003 cena 1 kg uvoženega medu znašala 629,63 SIT/kg, cena 1 kg izvoženega medu pa 1.000 SIT/kg (KIS, 2004, str. 5). Nizka cena uvoženega medu je posledica uvoza medu iz manj razvitih vzhodnih držav, kot so Ukrajina, Kitajska, Madžarska in Poljska. V teh državah je higienski minimum izredno nizek, zato je vprašljiva tudi ekološka neoporečnost medov in drugih čebeljih pridelkov.

Tabela 4: Odkupne cene medu in drugih čebeljih pridelkov v obdobju 1999 - 2003 (v SIT/kg)

	1999	2000	2001	2002	2003
Med (vseh vrst)	444,35	405,37	402,41	460,44	520,50
Cvetlični med	/	/	388,42	432,08	460,39
Gozdni med	/	/	415,02	490,71	550,17
Cvetni prah	/	/	979,75	813,41	850,25
Matični mleček	/	/	45.140,00	48.853,00	52.000,00
Vosek	/	/	788,54	804,90	850,13

Vir: MKGP, 2004, str. 4.

## 1.4. FINANCIRANJE ČEBELARSTVA PRED VSTOPOM SLOVENIJE V EU

Pred vstopom Slovenije v EU je bilo čebelarstvo neposredno financirano le iz državnega proračuna preko sofinanciranja nakupa sladkorja in direktnih subvencij na panj. Razen tega je država financirala tudi prioritete ukrepe, da bi se izboljšalo stanje slovenskega čebelarstva s

tem pa bi se povečala konkurenčnost. Čebelarji so imeli tudi možnost pripraviti različne projekte in sodelovati na razpisih predpristopnih pomoči skladov EU, PHARE in SAPARD.

#### **1.4.1. Državni proračun**

Pred vstopom Slovenije v EU je bilo čebelarstvo neposredno financirano le iz državnega proračuna. Od leta 1998 do 2001 so čebelarji dobivali podporo v obliki sofinanciranja sladkorja za zimsko krmljenje čebel. Od leta 2002 do leta 2004 so sprejemali tudi neposredna plačila za čebeljo družino. V letu 2002 so dobili 800 tolarjev na čebeljo družino, leta 2003 pa 960 tolarjev. Zato so čebelarji morali na MKGP prijaviti, koliko panjev imajo v posesti, da so na osnovi teh podatkov dobili denar. MKGP ima v ta namen izoblikovano komisijo, ki preverja verodostojnost podatkov. Razen tega so se iz državnega proračuna financirali tudi naslednji prioritetni programi, ki sta jih potrdila ČZS in MKGP (ČZS, 2004, str. 2):

##### *a. Čebelarstvo naj postane enakovredna kmetijska gospodarska dejavnost*

Čebelarstvo mora biti priznana kmetijska dejavnost brez povezave z lastništvom kmetijskih in gozdnih površin, pač pa z neposredno koncesijo na pasiščih.

aa. Čebelarstvo je potrebno tehnološko posodobiti z nepovratnimi sredstvi in regresirano obrestno mero. Posebno pozornost je potrebno usmeriti v tista čebelarstva, ki so v tehnološko posodobitev pripravljena vlagati in opravljati določen obseg čebelarske dejavnosti (nad 40 panjev).

ab. V čebelarstvu je nujen sistem podpore z direktnimi finančnimi vzpodbudami in vpeljanimi ekološkimi spodbudami za ekološko čebelarjenje.

ac. Čebelarstvo mora biti uvrščeno v program kmetijske svetovalne službe, ki naj bi bila fizično locirana v čebelarskem centru.

ad. Kakovostni domači med in drugi čebelji pridelki morajo biti v okviru zaščite z blagovno znamko deležni posebne pozornosti tako v agenciji za kmetijske trge kot v agenciji za regionalni razvoj kmetijstva.

##### *b. Slovenska zakonodaja mora biti usklajena z evropsko, zakonodaja naj bi bila prijazna do čebelarske dejavnosti*

Čebelarstvu naj se zagotovi poseben status, ki upošteva specifičnost čebelarstva, v davčnem sistemu pa naj določi, da čebelarstva do 40 panjev niso obdavčena. Dohodek od medu do 500 kg letno namreč pokriva le del stroškov čebelarstva, zato se tak dohodek ne sme upoštevati v dohodnini.

##### *c. Sistematični prenos znanja v prakso*

ca. Zaposlitev vsaj enega svetovalca za čebelarstvo z ustreznimi čebelarskimi, pravnimi in organizacijskimi izkušnjami.

cb. Izobraževalni sistem čebelarjev naj bo sistemsko urejen od osnovnih šol do srednjih in

visokih kmetijskih šol.

cc. V izobraževanje je potrebno pritegniti praktike, čebelarke mojstre in druge strokovnjake s področja čebelarstva, ki izobražujejo aktivne čebelarje in tiste občane, ki si želijo v čebelarke vrste (začetni, nadaljevalni, izpopolnjevalni in specializirani tečaji s ciljem izboljšati starostno strukturo čebelarjev).

d. *Veterinarsko službo* je potrebno dobro organizirati. V praksi naj bi uresničevali program preventive in zatiranja čebeljih bolezní. Med in drugi čebelji pridelki naj bi bili higiensko neoporečni. Pri delu naj bi se veterinarska služba povezala s pregledniki medu in veterinarskimi pomočniki, ki bi bili usposobljeni za delo na terenu.

e. *Opazovalno napovedovalna služba medenja*

ea. Služba mora čimprej končati program pokritosti Slovenije z avtomatskimi postajami.

eb. Služba naj pridobi potrebna pooblastila in zadolžitve. Da bo aktivno sodelovala, jo je potrebno tudi pooblastiti in zadolžiti, da sodeluje pri spremljanju katastra čebelje paše in izvajanju pašnega reda.

f. *Ohranjanje avtohtone kranjske čebele*

Potrebno je podpreti PRO, ki bo skrbela za učinkovit nadzor nad rejo kranjske čebele v Sloveniji in dati državno podporo rejskim središčem ter sistematično testirati in kontrolirati čebelje matice. To kontrolo že uspešno opravlja KIS.

g. *Čebelarstvo mora postati donosno v tistih čebelarstvih, ki nimajo za cilj samo ljubiteljsko čebelarjenje*

Posebne pozornosti, davčne olajšave, stimulacije, državne vzpodbude in pomoči pri investicijah ob prevzemu čebelarstev morajo biti deležna predvsem tista čebelarstva, ki kompleksno rešujejo samozaposlitev ali dopolnilno dejavnost (čebelarstva nad 40 panjev).

ga. Ekološko čebelarstvo

h. *ČZS naj poveže vse institucije*, ki združujejo strokovnjake s področja čebelarstva in naj jim omogoči, da izvajajo potrebne raziskovalne in redne dejavnosti. Te naj omogočajo čim cenejšo, enostavnejšo in bolj racionalno delo na področju vzreje matic, vzreje čebeljih družin, pridobivanja medu, cvetnega prahu, matičnega mlečka, propolisa, voska in drugih izdelkov na osnovi čebeljih pridelkov.

i. *Podpreti pridelavo medu in drugih čebeljih pridelkov* s ciljem povečati pridelavo in porabo domačega medu ter razširiti turistično ponudbo s primernimi darili in spominki (sejmi, razstave, reklamiranje).

ia. Urediti in stimulirati kolektivno zavarovanje ter uveljaviti dodatna sredstva ob naravnih nesrečah (ob katastrofah pomladnih pozeh, poletnih točah ob viških paš, velikih sušah in ob

nepredvidljivih katastrofah zaradi bolezni, ki niso posledica neznanja).

ib. V Čebelarškem centru Slovenije naj zaživijo vsi predvideni programi.

ic. Maksimalno izkoristiti poslovne možnosti, ki jih nudi organizacija kongresa Apimondia 2003 v Sloveniji s področja poslovnih povezav, turizma in promocije Slovenije.

Obseg sredstev, namenjenih razvojnim ukrepom na področju čebelarstva leta 2004 glede na leto 2001, se je povečal za 50 % (glej Tabelo 5 na str. 16). Največji delež sredstev je bil namenjen organizaciji veterinarske službe, najmanjši pa usklajevanju slovenske čebelarke zakonodaje evropski. Velik del sredstev je bil v letu 2004 v primerjavi s predhodnimi leti namenjen oblikovanju kolektivne blagovne znamke Slovenski med, s katero bi bili slovenski čebelarji in njihov med še bolj prepoznavni na tržišču. Prav tako se vse več sredstev namenja ekološkemu čebelarjenju kot prioriteti na področju čebelarstva. Ekološko čebelarstvo namreč predstavlja dobičkonosno prihodnost v slovenskem čebelarstvu. Vsa sredstva so bila pridobljena iz državnega proračuna na predlog ČZS v sodelovanju z MKGP.

Tabela 5: Financiranje čebelarskih ukrepov v letih od 2001 do 2004 (v milijonih SIT)

Razvojni cilj	2001	2002	2003	2004
Ureditev statusa čebelarstva	25,0	30,0	40,0	45,0
Finančne in ekološke vzpodbude	50,0	60,0	70,0	80,0
Kmetijska svetovalna služba	1,0	3,0	3,5	4,0
Kolektivna blagovna znamka	3,5	7,0	12,0	17,0
Prilagoditev slovenske zakonodaje	3,0	3,0	3,0	3,0
Zaposlitev enega svetovalca	7,0	14,0	16,0	18,0
Sistematizacija izobraževanja	20,0	25,0	30,0	35,0
Pritegnitev praktikov	10,0	12,0	15,0	20,0
Veterinarska služba	80,0	90,0	90,0	90,0
Avtomatske postaje	12,5	14,0	15,0	16,0
Spremljanje katastra	1,0	1,5	2,0	3,0
Ohranjanje avtohtone kranjske čebele	20,0	30,0	33,0	35,0
Povišanje donosnosti	34,0	40,0	45,0	50,0
Ekološko čebelarstvo	2,5	15,0	50,0	60,0
Povezava in mobilizacija vseh institucij	30,0	40,0	45,0	50,0
Podpora pridelavi čebeljih pridelkov	5,0	5,5	6,0	7,0
Kolektivno zavarovanje	6,0	7,0	8,0	9,0
Oživitev čebelarkega centra	50,0	50,0	10,0	10,0
Apimondia	6,0	10,0	40,0	3,0
<b>Skupaj</b>	<b>366,5</b>	<b>457,0</b>	<b>533,5</b>	<b>555,0</b>

Vir: ČZS, 2004, str. 3.

## 1.4.2. Predpristopna pomoč skladov EU

Pridobivanje sredstev iz skladov EU ni namenjeno neposredno čebelarstvu, temveč gospodarskim in političnim reformam. Skladi EU imajo opredeljena prioriteta področja in ukrepe. V okviru posameznih ukrepov se lahko prijavijo tudi čebelarski projekti. S sredstvi teh skladov se pripravljajo države članice na vstop v EU, in sicer z namenom približevanja stanju v državah članicah EU.

### 1.4.2.1. PHARE

EU je ustanovila pobudo PHARE, da bi zagotovila tehnično pomoč državam srednje in vzhodne Evrope pri prestrukturiranju gospodarstva, spodbujanju privatnega podjetništva in demokracije (What is Phare, 1999, str. 5). Značilnost programa PHARE je t.i. *programiranje*. Vsi projekti morajo temeljiti na t.i. programskih dokumentih, ki veljajo več let. Prvi je partnerstvo za pristop, s katerim je Evropska komisija (EK) opredelila prednostna področja. Kandidatka mora prednostnim področjem posvetiti več pozornosti pred vstopom, da bo pripravljena izvajati pravni red EU. Slovenija je kot dopolnilo sprejela državni program za prevzem pravnega reda, v katerem je natančno opredelila cilje in sredstva ter metode, s katerimi bo prednostna področja prilagodila evropski zakonodaji. Tretji strateški dokument je državni razvojni program. Ta je temelj za regionalni razvoj države, v odnosu do EU pa nujen za črpanje sredstev iz strukturnih skladov.

Na osnovi programskih dokumentov ministrstva pripravijo in predlagajo projekte za finančno pomoč, ki jo EK odobri letno in z državo prejemnico sklene finančni memorandum. V njem je zapisano, koliko časa lahko posamezni projekti tečejo oz. kakšna so obdobja za sklepanje pogodb in končna izplačila (Služba Vlade RS za evropske zadeve, 2005).

Po letu 2000 se je začela tako imenovana tretja faza pomoči programa PHARE oziroma pristopno obdobje. Časovno je vezana na obdobje od leta 2000 do polnopravnega članstva posamezne države v EU. Program PHARE je dopolnjen z dvema predpristopnima finančnima instrumentoma:

- *ISPA* (Instrument for the Structural Policies for Pre-Accession) je instrument strukturne politike za področje okolja in transporta;
- *SAPARD* (Special Action for a Pre-Accession for Agriculture and Rural Development) je poseben predpristopni program za kmetijstvo in podeželski razvoj.

Za države kandidatke je bilo pred vstopom v EU velikega pomena postopno prilagajanje evropski strukturni politiki. Tako tudi program PHARE v obdobju 2000-2006 ostaja ključni

finančni instrument pri sodelovanju med EU in državami srednje in vzhodne Evrope. Kriterija, na osnovi katerih EK dodeli sredstva PHARE posamezni državi, sta dva: *število prebivalcev* in *BDP na prebivalca*. Upošteva tudi preteklo uspešnost, trenutne potrebe, sposobnost uporabe sredstev in napredek pri izvajanju Partnerstva za pristop. Do polnopravnega članstva v EU bo PHARE pokrival ključna področja pomoči, ki so opredeljena v Partnerstvu za pristop in Državnem programu za sprejem pravnega reda EU.

V primerjavi z ostalima dvema instrumentoma PHARE zagotavlja splošno pomoč v pripravah na pridružitve držav kandidatke, medtem ko sta ISPA in SAPARD področno usmerjena.

Program oz. pobuda PHARE se uresničuje z več vrstami programov:

### **1. Nacionalni programi**

Nacionalni programi se dogovorijo bilateralno z vsako državo kandidatko posebej in se financirajo na osnovi dogovorjenega programskega obdobja. Kot predvidevajo nove smernice razvoja PHARE programa, je približno 30 % sredstev namenjenih podpori institucionalnega razvoja in približno 70 % finančnim naložbam za prevzem in uresničevanje pravnega reda EU. Večina PHARE programov je nacionalnih in predstavljajo 80 % sredstev PHARE (Mousis, 2000, str. 395).

### **2. Večdržavni in horizontalni programi**

Ti programi spodbujajo komunikacijo med državami in sodelovanje pri načrtovanju in izvajanju programskih aktivnosti. Njihova glavna prednost je v zmanjšanju stroškov, saj se lahko uporabljajo enaki mehanizmi za izpeljavo podobnih programov v več državah. Večdržavne programe sestavlja 11 t.i. vertikalnih programov. Da bi dosegli cilj večdržavnih programov, to je spodbuditi povpraševalno naravnano regionalno sodelovanje med državami Srednje in Vzhodne Evrope, je bilo potrebno ustanoviti novo iniciativo za regionalne programe, ki jo je vpeljala Komisija sama. Tako se je odprl nov pripomoček t.i. horizontalni programi. Te programe spodbuja in razvija EK, partnerske države pa so povabljene k sodelovanju. Namenjeni so področjem, kjer se z meddržavnim povezovanjem ustvarja dodana vrednost (npr.: oblikovanje ekonomij obsega, promocija regionalnega sodelovanja).

S preobratom na pristopno naravnost programa PHARE leta 1997 se je pomoč preusmerila na izvajanje preko nacionalnih programov. Večdržavni in horizontalni programi, katerih število se je posledično zmanjšalo, so se združili v skupne t.i. Multi-Beneficiary programe. Število teh programov se še naprej zmanjšuje z namenom racionalizacije velikega števila programov in večje usmeritve k zadovoljevanju individualnih potreb posamezne države kandidatke. Njihov obstoj je upravičen samo, kadar je večdržavni pristop najboljša rešitev in so uporabljeni mehanizmi stroškovno najugodnejši za vse države kandidatke.



### **3. programi skupnosti**

Evropski svet se je v Kopenhagnu leta 1993 odločil, da bo omogočil državam kandidatkam sodelovati v programih Skupnosti z namenom seznaniti te države z načinom udejanjanja politik in instrumentov EU (Rumpret, 1999, str. 18). Svojo odločitev je posebej potrdil decembra 1994 na sestanku v Essnu. Dostop do programov Skupnosti je bil eden od instrumentov okrepljene predpristopne strategije.

V okviru teh programov so zajeta predvsem tista področja, ki niso tako močno zastopana v drugih programih. Sem sodijo izobraževanje in šolstvo (Socrates, Leonardo da Vinci), zdravstvo (programi, vezani na promocijo zdravstva, boja proti raku, drogam in aidsu), kultura (Ariana, Kaledoscope in Raphael), znanost in tehnologija ter programi SME (programi, namenjeni podpori malih in srednje velikih podjetij).

Slovenija je dobila pravno osnovo za sodelovanje v programih skupnosti 1. februarja 1999, ko je začel veljati Evropski pridružitveni sporazum. Prvi programi, ki so nam bili na voljo so bili Leonardo da Vinci, Socrates in Youth of Europe, kmalu pa še program za mala in srednja podjetja. Partnerske države udeležbo v programih Skupnosti financirajo same, vendar se lahko Skupnost odloči, da zagotovi dodatno denarno pomoč, ki se v praksi črpa iz donacij programa PHARE. Nacionalni koordinator (Služba Vlade RS za evropske zadeve) je odgovoren, da po resornih ministrstvih razporedi tudi delež sredstev PHARE, ki bodo sofinancirala sodelovanje v programih Skupnosti. To možnost so izkoristile vse države; nekatere so v začetnem obdobju sodelovanja zagotavljale le 10 % lastne udeležbe.

### **4. Programi čezmejnega sodelovanja**

Program čezmejnega sodelovanja je eden od programov PHARE. Finančna linija programa je bila odprta z namenom vzpodbuditi in podpreti regionalni razvoj in sodelovanje ob meji. Za Slovenijo je ta program izrednega pomena, med drugim tudi zato, ker gre za naložbena sredstva, medtem ko so ostali programi PHARE bili osredotočeni v tehnično pomoč. Razen tega je Program čezmejnega sodelovanja zelo pomemben za nas tudi zato, ker je usmerjen na obmejna območja, ki so bila v preteklosti bolj zapostavljena oz. se vanje ni vlagalo, saj je meja pomenila bolj oviro kot možnost medsebojnega sodelovanja. Slovenija sodeluje v tem programu z Italijo, Avstrijo in Madžarsko. Vendar ima pri tem sodelovanju določene finančne obveznosti tudi Slovenija, ki mora prispevati najmanj 20 - 30 % svojih sredstev.

Čeprav so meje med Slovenijo, Italijo, Avstrijo in Madžarsko dokaj odprte in so že doslej omogočale razvoj neposrednih stikov, pa je še vedno veliko ovir, ki počasnjijo sodelovanje, npr. neustrezne prometne povezave, ozka grla na glavnih mejnih prehodih in neenakomernost porazdelitve na posameznih območjih, depopulacijski trendi in odseljivanje mladih, nizka izobrazbena struktura in pomanjkanje specifičnih znanj, velika odvisnost od tradicionalnih industrij in pomanjkanje podjetniške klime, visoka stopnja brezposelnosti, problem majhnosti in razdrobljenosti, pomanjkanje informacij, znanja in organizacijskih struktur.

Osnovna področja delovanja čezmejnih programov so (Urad vlade RS za informiranje, 1999, str. 15):

- *Promet in obmejna infrastruktura*; povečanje dostopnosti in prehodnosti, kar omogoča redne pretoke blaga, storitev, kapitala in prebivalstva ter integriran razvoj.
- *Okolje*; odpravljanje onesnaževanja zraka in vode, varovanja vodnih virov, ohranjanje naravnih bogastev, trženje naravnih lepot in danosti po principu naravnega ravnovesja.
- *Gospodarsko sodelovanje*; turizem - povečanje konkurenčnosti, skupno trženje in promocija, kmetijstvo - intenziviranje kmetijske proizvodnje v skladu z naravnimi danostmi, uvajanje novih tržno zanimivih proizvodenj, izboljšanje trženja kmetijskih proizvodov, kar zagotavlja nova delovna mesta in povišanje dohodkov, razvoj tehnologij in spodbujanje malega gospodarstva ter kooperacij.
- *Človeški viri in povezovanje*; izboljšanje možnosti in kakovosti izobraževanja, sodelovanje med izobraževalnimi ustanovami, skupni programi za omejevanje brezposelnosti.
- *Kultura*; skupne kulturne prireditve in projekti, izmenjava in ohranjanje kulturne dediščine.
- *Tehnična pomoč*; svetovanje pri pripravah in izvedbah skupnih projektov.

#### **1.4.2.1.1. PHARE in čebelarstvo**

Kljub temu da so bila sredstva PHARE namenjena koriščenju pred vstopom Slovenije v EU, jih je zato, ker niso bila v celoti izčrpana, možno še naprej izkoriščati. To možnost je izkoristila tudi Čebelarska zveza Zgornje Gorenjske (ČZZG). Na zadnjem razpisu PHARE CBC-sklad za mala podjetja, ki je bil objavljen 4. 10. 2004 z rokom oddaje projektov 8.11.2004, se je potegovala za sredstva s projektom Izobraževalno vzrejni center Zelenica. Želela pa je pridobiti sredstva za pomoč pri ohranjanju avtohtone kranjske čebele. Za uresničitev projekta je pridobila donacijo v višini 50.000 EUR.

### 1.4.2.2. SAPARD

Program SAPARD je eden od treh predpristopnih programov EU za države kandidatke in ponuja program pomoči za kmetijstvo in razvoj podeželja v srednje in vzhodnoevropskih državah kandidatkah v predpristopnem obdobju. Za Slovenijo namenjena pomoč tega programa zajema pet ukrepov:

- naložbe v kmetijska gospodarstva,
- naložbe v predelavo in trženje kmetijskih in ribiških proizvodov,
- naložbe v gospodarsko diverzifikacijo na kmetijah,
- naložbe v razvoj in izboljšanje infrastrukture na kmetijah in
- tehnično pomoč.

Vlada RS je 7. januarja 1999 sprejela sklep o ustanovitvi Agencije Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja (ARSKTRP) kot organizacije v sestavi MKGP. Agencija je bila ustanovljena za:

- izvajanje predpristopnega programa kmetijstva in razvoja podeželja
- izvajanje programa reforme kmetijske politike RS;
- prilagajanje Skupni kmetijski politiki (SKP) EU.

Za prilagajanje SKP EU pri izvajanju tržnih redov, zunanjetrgovinske politike, posegov na trge, sistema plačil in strukturnih ukrepov ter programa SAPARD je morala Slovenija vzpostaviti ustrezno institucijo, preko katere bosta lahko slovensko kmetijstvo in živilsko predelovalna industrija koristila sredstva EU.

Z vstopom Slovenije v EU bo samostojno izvajanje kmetijske politike nadomestila SKP. Sredstva za izvajanje SKP zagotavlja Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (EKUJS). Ta je finančno ogrodje SKP oziroma skupno ime za proračunske izdatke, ki jih ima EU s kmetijstvom. Je finančno popolnoma odgovoren za izvajanje skupno dogovorjene politike. Za koriščenje sredstev EKUJS je morala biti ARSKTRP usposobljena do 31. decembra 2002 oziroma do vstopa v EU.

Sredstva programa SAPARD so namenjena doseganju splošnih ciljev kmetijske politike in sicer za spodbujanje trajnostnega razvoja kmetijstva in celovitega razvoja podeželja. Namen ukrepov SAPARD je reševanje prednostnih in specifičnih ukrepov prilagajanja kmetijskega in agroživilskega sektorja ter podeželskih območij v državah kandidatkah skupnemu trgu EU in neposredna pomoč tem državam pri pripravah na izvajanje SKP po vstopu v EU.

ARSKTRP je od začetka upravljanja s sredstvi predpristopne pomoči SAPARD v letu 2001 do vstopa Slovenije v EU dodelila nekaj več kot 10,4 milijarde tolarjev nepovratnih sredstev za 564 projektov za naložbe v kmetijska gospodarstva, živilsko-predelovalno industrijo, gospodarsko diverzifikacijo na kmetijah ter razvoj in izboljšave podeželske infrastrukture.

#### *1.4.2.2.1. SAPARD in čebelarstvo*

Pri pridobivanju sredstev sklada SAPARD je uspel le en čebelarski projekt. Herman Kisilak s.p. iz Rogašovcev je prejel 27.843.643,00 tolarjev iz proračuna tretjega ukrepa: Gospodarska diverzifikacija na kmetiji, in sicer za projekt: Uvajanje turistične dejavnosti »Čebelji gradič« na čebelarsko usmerjeni kmetiji Kisilak.

Poudariti velja, da čebelarstvo iz sklada SAPARD ni imelo velikih možnosti za črpanje sredstev, ker so bile v ospredju kmetijske dejavnosti, čebelarstvo pa ni primarna kmetijska dejavnost. Možnost pridobitve sredstev je bila le v primeru razširitve kmetijske dejavnosti s čebelarstvom kot dopolnilno dejavnostjo na kmetiji. Poleg tega pa mora za črpanje sredstev iz sklada SAPARD regija, iz katere prihaja kandidat za sredstva, imeti natančno zasnovan razvojni načrt razvoja regije.

## **2. EU IN ČEBELARSTVO**

EU obravnava čebelarstvo podobno kot druge kmetijske dejavnosti in je predmet posebne skupine tržno-cenovnih ukrepov. Po predpisu, ki ureja podpore, država članica pripravi letne programe. Sofinanciranje programov s strani EU je lahko do 50-odstotno, razliko pa mora pokriti država članica sama. Višina sredstev, ki jih lahko država članica porabi, je odvisna tudi od števila čebeljih družin. Če določena država članica sredstev ne izkoristi, se ta razdelijo med druge države članice. Tako bo višina sredstev, ki jih lahko pridobi Slovenija, odvisna od števila čebeljih družin in pripravljenega programa. Poleg zakonodaje s področja kmetijskih trgov, ki ureja področje medu, je čebelarstvo urejeno tudi z drugimi predpisi (zootehnični, veterinarski, kakovostni standardi).

## 2.1. ČEBELARSTVO V DRŽAVAH ČLANICAH EU IN PRIMERJAVA S SLOVENIJO

Slovenija je znana kot izredno uspešna čebelarska država. Sloves čebelarske države si je pridobila že v preteklosti in ga zaradi pridnih in vestnih čebelarjev ohranja tudi danes. Da bi ugotovili, kam v EU spada Slovenija na področju čebelarstva, je potrebno po enakih kriterijih analizirati čebelarstvo doma in v drugih državah, ter rezultate med seboj primerjati.

### 2.1.1. Proizvodnja in poraba medu

Tabela 6: Proizvodnja in poraba medu v EU in Sloveniji v obdobju 2000- 2002 (v t)

LETO 2000	EUR 15	SLOVENIJA
a. proizvodnja medu	132,2	
b. uvoz medu	162,4	
c. izvoz medu	13,1	
d. domača poraba	281,5	
e. poraba na prebivalca	0,7	
f. stopnja samooskrbe	47	
LETO 2001		
a. proizvodnja medu	125,2	2,5
b. uvoz medu	159,2	0,229
c. izvoz medu	14,8	0,242
d. domača poraba	269,7	2,44
e. poraba na prebivalca	0,7	1,2
f. stopnja samooskrbe	46,4	104,5
LETO 2002		
a. proizvodnja medu	131,2	2,45
b. uvoz medu	169,2	0,03
c. izvoz medu	14,5	0,23
d. domača poraba	285,9	2,326
e. poraba na prebivalca	0,8	1,2
f. stopnja samooskrbe	45,9	105,3

Vir: Commission of the European Communities, 2004, str. 19.

Če primerjamo Slovenijo z EU ugotovimo, da ima Slovenija zelo dobro samooskrbo z medom, oziroma ga celo več proizvede, kot porabi in je torej v nasprotju z EU, ki proizvede

slabih 50 % potrebnega medu. Tako Slovenija kot EU zaenkrat med porabita sami zase in ga v večini ne izvažata. Prav tako Slovenija veliko odstopa od EU glede porabe medu na prebivalca. V EU prebivalec povprečno porabi 0,8 kg medu na leto, v Sloveniji pa kar 1,2 kg, kar je 50 % več.

Proizvodnja, poraba, uvoz in izvoz medu v državah članicah EU se v letih 2000, 2001 in 2002 ne spreminjajo. Prav tako sta stabilni poraba medu na prebivalca in stopnja samooskrbe. EU je namreč zelo velika skupnost, tako da je njen saldo v glavnem isti, saj se višanja in nižanja pobotajo med državami članicami. Stopnja samooskrbe je manjša kot 50 %, kar pomeni, da EU več kot 50 % medu uvozi iz držav nečlanice EU, ker njene članice same pridelajo manj, kot porabijo. V EU trenutno vlada velik primanjkljaj domačega medu, zato morajo članice EU veliko medu uvažati. Kot prikazuje Tabela 2 v Prilogi 1, v glavnem države EU uvažajo med iz Argentine (40 %), Mehike (12 %), Madžarske (10 %) in Kitajske (9 %). Med njimi torej najbolj izstopa Argentina, uvoz iz Argentine namreč za EU predstavlja 40 % celotnega uvoza.

EU izvozi zelo malo medu v države nečlanice EU, letno manj kot 10 % svoje proizvodnje. Največ izvozi v Švico, Saudsko Arabijo in Ameriko (glej Tabelo 3 v Prilogi 1). Majhen odstotek izvoza izven EU je razumljiv, saj zelo živahna trgovina poteka med državami članicami, med katerimi vladajo velike razlike v zgornjih parametrih in v cenah. Opazi se močan trend rasti izvoza v države nečlanice EU. V letu 2002 glede na leto 2000 se je izvoz v države nečlanice povečal za 43 %.

Iz Tabele 4 v Prilogi 1 ugotovimo, da sta največji proizvajalki medu znotraj EU Španija in Italija, v letu 2002 se jima je približala Nemčija. V letu 2002 so skupaj proizvedle 84.000 ton medu, kar predstavlja 64 % celotne pridelave medu v EU. Kot smo že ugotovili, EU uvozi več medu, kot ga sama pridelava. Največji uvoznik medu v EU je Nemčija, ki uvozi 4,5-krat toliko medu kot ga sama pridelava. Njen uvoz predstavlja več kot 50 % celotnega uvoza v EU. Vzrok tolikšnega uvoza medu je podatek o porabi medu v Nemčiji, ki je v primerjavi s porabami drugih držav članic izredno visok.

Tudi v porabi medu na prebivalca v državah EU izstopajo Nemčija, Danska, Grčija in Avstrija katere prebivalci porabijo med 1,1 in 1,3 kg medu na leto. Glede na podatek o porabi medu na prebivalca v enem letu je Slovenija primerljiva z bolj razvitimi državami članicami EU. Prav tako je pred njimi tudi v vseh ostalih parametrih, a to iz Tabele 4 v Prilogi 1 ni razvidno. Če podatke preračunamo na enega prebivalca, ugotovimo, da je Slovenija v čebelarstvu visoko razvita in pred vsemi državami EU. Manj prepoznavna v svetu je le zaradi svoje majhnosti in mladosti. Z vključitvijo v EU je Sloveniji prepoznavnost narasla, to pa predstavlja dober obet za slovensko čebelarstvo tudi v prihodnje.

## 2.1.2. Število čebelarjev in panjev

Število panjev se je v EU med letoma 1999 in 2003 povečalo za 2 %. Prav tako se je povečalo število čebelarjev za 2 %, število profesionalnih čebelarjev pa za 6,4 %. V letu 2003 je v EU 470.797 čebelarjev, med njimi 15.272 profesionalnih. Vsi čebelarji imajo 8.877.209 panjev. 43,7 % panjev je v lasti profesionalnih čebelarjev. Profesionalni čebelarji so tisti, ki imajo nad 150 panjev čebel.

V sektorju čebelarstvo znotraj EU je prišlo med leti 1999 in 2003 do velikega povečanja, čeprav nekateri strokovnjaki trdijo, da je to le posledica boljše čebelarske statistike. Nekaj resnice v tem je, saj so čebelarji v povprečju starejši ljudje. Povprečna starost čebelarjev je okoli 60 let. Zaslediti je rahlo naraščanje števila profesionalnih čebelarjev.

Tabela 7: Število čebelarjev in panjev v EU in v Sloveniji v letih 1999 in 2003

Leto	Območje	Število panjev		Število čebelarjev			Št. Panjev/ prof. čebel.
		Skupno	Pri prof. čebel.	Skupno	Št. prof. čebel.	% prof. čebel.	
1999	EU 15	8.652.643	3.671.255	460.071	14.351	3,1	256
2003	EU 15	8.877.209	3.883.498	470.797	15.272	3,2	254
2003	SLO	143.152	17.767	7.955	69	0,8	257,5

Vir: Commission of the European Communities, 2004, str. 20; KIS, 2004.

Edina dva primerljiva podatka med EU in Slovenijo na Tabeli 7 na strani 24 sta odstotek profesionalnih čebelarjev in število panjev na profesionalnega čebelarja. Odstotek profesionalnih čebelarjev med vsemi čebelarji je v EU štirikrat večji kot v Sloveniji. Vzrok za to je gotovo premajhna dobičkonosnost slovenskega čebelarstva. Čebelarji se s čebelami ukvarjajo le ljubiteljsko za hobi in v večini ne, da bi ustvarjali dobiček. Tisti, ki jim čebelarstvo predstavlja osnovno dejavnost, imajo veliko število panjev, ker več kot imaš panjev, bolj rentabilno lahko posluješ. Dela s čebelami je veliko, zato mora biti poklicnim čebelarjem čebelarstvo osnovna dejavnost. Prav tako iz Tabele 7 razberemo, da je število panjev na profesionalnega čebelarja v Sloveniji primerljivo s številom v EU. Ta vrednost nazorno kaže, da ima v povprečju profesionalni čebelar več kot 250 panjev.

Gostota panjev in čebelarjev po državah EU je zelo različna. Med bolj čebelarske države z največ čebeljimi panji sodijo Španija, Grčija, Francija in Italija. Glede števila čebelarjev izstopa Španija, ki ima 4.476 čebelarjev, sledita ji Grčija in Francija. Največ profesionalnih čebelarjev je skoncentriranih v Španiji in na Švedskem.

Slovenija se na čebelarstem področju lahko primerja z najbolj čebelarstvo razvitimi državami. Predvsem nas veseli podatek, da je v številu panjev na profesionalnega čebelarja v samem vrhu držav EU, saj imata več panjev na profesionalnega čebelarja le Švedska in Španija. Poleg tega ima več čebelarjev in več panjev kot polovica držav EU, ki imajo sicer več prebivalcev in se nahajajo na večjem ozemlju. Ti podatki so izredno razveseljivi, saj je s tem zagotovljena boljša naravna oprazenost drevja, bolj naravno in zdravo sadje ter boljši in bolj uravnotežen ekosistem.

Tabela 8: Število čebelarjev in panjev v državah članicah EU in v Sloveniji v letu 2003

DRŽAVA	ŠTEVILO PANJEV		ŠTEVILO ČEBELARJEV			Št. Panjev/ profes. čebelarja
	Skupno	Pri profes. čebelarjih	Skupno	Št. profes. čebelarjev	% profes. čebelarjev	
Belgija	100.000	/	11.000	/	/	/
Danska	155.000	24.000	6.000	150	2,5	160
Nemčija	900.000	50.000	103.600	290	0,3	172
Grčija	1.380.000	770.000	22.000	4.000	18,2	193
Španija	2.397.840	1.771.358	27.420	4.476	16,3	396
Francija	1.297.000	528.000	100.000	3.000	3,0	176
Irska	20.000	3.200	2.300	15	0,7	213
Italija	1.100.000	300.000	75.000	1.100	1,5	273
Luxemburg	10.213	240	650	1	0,2	240
Nizozemska	80.000	5.000	10.000	25	0,3	200
Avstrija	343.906	30.000	25.027	150	0,6	200
Portugalska	632.500	345.000	26.000	1.800	6,9	192
Finska	42.000	7.700	4.200	35	0,8	220
Švedska	145.000	9.000	14.000	30	0,2	300
Anglija	273.750	40.000	43.600	200	0,5	200
Slovenija	143.152	17.767	7.955	69	0,8	257,5

Vir: Commission of the European Communities, 2004, str. 20; KIS, 2004.

### 2.1.3. Prodajne cene v državah članicah EU in v Sloveniji v letu 2002

Tudi cene za kilogram medu se med državami močno razlikujejo. Visoko razvite države imajo visoko ceno medu, med njimi izstopa predvsem Belgija, kjer kilogram medu stane 8 EUR. Sledita ji Avstrija in Nemčija s ceno za kilogram medu od 6,44 do 6,76 EUR. Najcenejši med je v Španiji, kar je logična posledica izredno velike proizvodnje medu v tej državi.



Cene medu v Sloveniji so pod povprečjem držav članic EU, saj kilogram medu stane 2,9 EUR. Slovenija torej ima možnost večje prodaje medu v druge države članice, saj je z nižjo ceno bolj konkurenčna kot druge države članice. Ker je Slovenija vstopila v EU, pričakujemo pritisk na povečanje cen, da bodo le-te primerljive s cenami v drugih državah članicah EU.

Tabela 9: Prodajne cene v državah članicah EU in v Sloveniji v letu 2002 v EUR za kg

DRŽAVA	CENA ZA KG V EUR
Belgija	8,00
Danska	3,80
Nemčija	6,76
Grčija	4,34
Španija	1,36
Francija	/
Irska	/
Italija	3,32
Luxemburg	/
Nizozemska	5,95
Avstrija	6,44
Portugalska	2,68
Finska	/
Švedska	3,25
Anglija	/
Slovenija	2,90

Vir: Commission of the European Communities, 2004, str. 21; KIS, 2004.

## 2.2. FINANCIRANJE ČEBELARSTVA V EU

Na področju čebelarstva v EU velja uredba Sveta številka 797/2004 - » Measures improving general conditions for the production and marketing of apiculture products«, ki je v aprilu leta 2004 zamenjala uredbo Sveta številka 1221/97 – »General rules for the application of measures to improve the production and marketing of honey«. Uredba 1221/97 se je v naslovu nanašala le na med in trženje medu. V začetku veljave te uredbe se je namreč celotna čebelarska politika usmerjala le h kakovosti medu, razpoznavnosti evropskega medu in večji porabi medu. Kasneje se je obseg čebelarske politike razširil tudi na ostala področja, sedaj se nova uredba nanaša na celotno čebelarstvo in vse čebelje pridelke.

Po evropski uredbi št. 797/2004 (prav tako pa tudi po prejšnji, 1221/97) je Komisija EU dolžna vsaka tri leta predstaviti Evropskemu parlamentu in Evropskemu svetu poročilo o izvajanju ukrepov, ki jih določa uredba (stanje na področju čebelarstva, projekte, ki so pripomogli k napredku, uresničevanje čebelarskih programov po posameznih državah članicah). Prvo poročilo je Komisija pripravila in predstavila februarja 2001. Nanašalo se je na prva tri leta izvajanja uredbe in predstavilo imenitne podatke ekspanzije na področju čebelarstva. Zato se je EU odločila, da nadaljuje s takšnim režimom nacionalnih programov. Poleg tega je predpisala obvezno sodelovanje med reprezentativnimi organizacijami v čebelarstvu v posamezni državi, med kmetijskimi inštituti, rejškimi organizacijami in kmetijskim ministrstvom pri pripravi nacionalnih programov.

Uredba predpisuje in oblikuje programski dokument, ki zahteva izdelavo nacionalnih programov za triletno obdobje, kar je najpomembnejša sprememba med uredbama 797/2004 in 1221/97 (po slednji so bili programi enoletni, sedaj pa so triletni). Vsaka država članica je nov program za obdobje 2005 – 2007 lahko predložila Komisiji EU do 15. maja 2004 (izjemoma z enomesečnim zamikom). V programu je morala pripraviti plan financiranja nacionalnega programa, študijo čebelarskega sektorja posamezne države ter študijo proizvodnje in trženja proizvodov ter obsega proizvodnje in prodaje, ki jih načrtujejo za vsako leto posebej v naslednjih treh letih. Na osnovi tega dokumenta in števila panjev v državi članici se iz proračuna EU, ki je namenjen čebelarstvu, dodelijo sredstva posamezni državi članici. Medtem ko je sam program ukrepov trileten, je proračunsko obdobje enoletno, zato morajo biti ukrepi, ki jih država članica v enem letu izpelje, plačani do 15. oktobra vsako leto. Program po uredbi 797/2004 je razdeljen na pet sklopov ukrepov:

- tehnična pomoč čebelarjem,
- čebelja varoza,
- racionalizacija premestitev,
- kakovost medu,
- aplikativne raziskave v čebelarstvu.

Za vsak sklop za vsako leto posebej država članica predvidi določeno vsoto, ki jo nameni izvedbi ukrepa. Komisija EU programe, ki jih predložijo države članice, potrdi z odločbo. V njej določi višino sredstev, ki jih EU sofinancira za izvedbo programa vsake države članice. Na osnovi predvidenih stroškov držav članic se razpoložljivi proračun EU razdeli na deleže po državah glede na število panjev države članice v celotnem številu panjev EU. EU vsak ukrep financira maksimalno le 50 %, preostalih 50 % mora zagotoviti država članica sama.

*Tehnična pomoč* je namenjena povečanju učinkovitosti v proizvodnji in trženju z uvajanjem novih, boljših tehnik, ki jih čebelarji pridobijo na predavanjih in drugih oblikah izobraževanja. Seminarji, tečaji in usposabljanja morajo potekati na področjih vzreje matic, preventive

čebeljih boleznih, zbiranju in pakiranju medu in ostalih čebeljih pridelkov, transportu in trženju medu. V državah članicah obstaja veliko zanimanje za vse oblike izobraževanja in usposabljanja na področju čebelarstva, zato države članice največ denarja, pridobljenega iz proračuna EU, namenijo za ta ukrep.

Namen *kontrole varoze* in drugih boleznih je znižati stroške za zdravljenje čebeljih družin. Varoja (*Varroa destructor*) je poznan parazit medonosne čebele po vsej Evropi in pretežnih delov tudi drugih celin. V zadnjih dvajsetih letih povzroča slovenskemu čebelarstvu največje ekonomske izgube. Evropske čebelarje bolj kot politična združitve držav združijo skupni problemi in številne negativne posledice, ki jih pušča neukrotljivi parazit. Vsaka država oz. pokrajina išče glede na specifične klimatske razmere, od katerih je najbolj odvisna vegetacija in življenjski ritem čebel in s tem povezano razmnoževanje in širjenje populacije varoj, kar najbolj kvalitetne temelje za uničevanje in zmanjševanje številčnosti zajedalcev pri čebelah (Jenko Rogelj, 2003, str. 63).

Cilji, ki jim čebelarji sledijo v borbi proti varozi in ostalimi boleznimi, so popolnoma jasni: enostavne in učinkovite metode zatiranja parazita, ki ne predstavljajo nevarnosti za onesnaževanje čebeljih pridelkov, niso nevarne za čebelarje in ne povzročajo škode čebelah. Z uporabo dovoljenih preparatov je mogoče število varoj zmanjšati na tolerantno stopnjo. Nujna je uporaba preparatov, ki ne bodo pustili zaostankov v medu.

Številnejši propadi čebeljih družin se v zadnjih 15 letih vrstijo v prekratkih časovnih intervalih – že na 2 do 4 leta. Čebelarje nenehno spremlja strah ob vprašanju, ali bo izbrana metoda zmanjšanja števila varoj zadostna za uspešno preživetje in izzimitev družin. Ena od osnovnih zadolžitev novodobnega čebelarja je zagotoviti učinkovito zatiranje varoj in stalno izpopolnjevanje znanja na tem področju. Posamezne propadle družine ali kar celi čebelnjaki nas vsako leto opozarjajo na premalo znanja, včasih tudi na malomarnost. Potrebno je sprotno učenje predvsem zaradi spreminjanja tehnoloških posegov pri čebelah, saj sodobni način obvladovanja razvoja varoj v čebelji družini temelji predvsem na biotehnoloških posegih, vključno z odbiro odpornejših čebeljih rodov.

*Racionalizacija premestitev* je pomembna zaradi prevozov čebel na območja, kjer poteka intenzivno medenje rastlin. Čebelarji prevozniki morajo vedeti, kakšne so trenutne pašne razmere na posameznih pasiščih, da lahko pravočasno premaknejo čebelje enote. Na pasiščih je potrebno zagotavljati tudi ustrezne fizične pogoje za namestitev prevoznih čebeljih enot. Zato je pomembna dobra napovedovalna služba medenja, ki čebelarjem svetuje, kam naj prepeljejo svoje čebele. Čebelarji za prevoze čebel uporabljajo v ta namen predelana vozila, ki omogočajo hiter prevoz na različna območja, hkrati pa dobro ščitijo panje pred vremenskimi vplivi in drugimi dejavniki. A problem je ta, da so vozila precej zastarela in zato niso dovolj varna. Vozila so namreč v povprečju stara več kot 20 let in so namenjena transportu le

nekajkrat na leto. Razen tega je oprema prevoznih čebelnjakov precej zastarela in zahteva posodobitev. Izrednega pomena je tudi ureditev stojišč za prevozne enote, da čebelarji natančno vedo, kam svoje čebele lahko prepeljejo. Denar, namenjen ukrepu racionalizacije premestitev, se namenja predvsem oblikovanju prevoznega registra, investicijam v opremo, v mape medenja in ureditev stojišč.

Spodbujanje *kakovosti medu* je potrebno zato, da se izboljšajo možnosti trženja medu. Laboratoriji izvajajo fizikalno kemične analize medu v povezavi z njegovim botaničnim izvorom z namenom, da bi natančno poznali kvaliteto. S tem je dana možnost višje cene za kilogram medu. Rast kakovosti medu vzpodbujajo tudi s kontrolnimi pregledi, ki so predvsem svetovalne narave.

Ukrep *aplikativnih raziskav v čebelarstvu* spodbuja in financira specifične raziskovalne projekte za izboljšanje kvalitete medu na posameznih geografskih področjih. Vsak med namreč vsebuje določeno sestavo cvetnega prahu. Sestava je odvisna od značilne rastlinske vrste na geografskem področju, kjer so čebele med nabrale, in prispeva k ločitvi posameznih vrst medu med seboj. Rezultat raziskav bo zbirka podatkov o pelodu v medu, ki bo omogočala razlikovanje posameznih vrst medu glede na geografsko poreklo.

Ukrep *obnove čebeljega fonda* se je pojavil z uredbo Sveta številka 797/2004 leta 2004 in je razširil čebelarski program. EU se je odločila, da spodbuja ohranjanje števila čebeljih družin. Znano je, da vsako leto propade v povprečju 15 % čebeljih družin. Če bi se ta trend nadaljeval, kmalu ne bi imeli več čebel, ki pa so dokazani glavni dejavnik v naravnem ekosistemu. Zato je ukrep usmerjen v spodbujanje vzreje novih čebeljih matic in paketnih rojev, da se nadomesti vsakoletna čebelja izguba. Zato bodo čebelarji vzpostavili in posodobili vzrejališča matic. Pomembno pa je, da se spodbuja vzreja le avtohtonih čebeljih ras.

### **2.2.1. Rezultati analize izvajanja ukrepov**

Iz analize izvajanja opisanih ukrepov znotraj držav članic EU po treh letih, tj. od leta 2001 do 2003, in analize Tabele 10 lahko ugotovljamo, da je bilo v povprečju 41 % izdatkov posameznih držav članic namenjenih kontroli in zatiranju varoje, 26 % sredstev tehnični pomoči, 20 % racionalizaciji prevozov, 7 % aplikativnim raziskavam v čebelarstvu in 6 % sredstev analizi medu. Ta rezultat potrjuje dejstvo, da največjo nevarnost čebelarstvu predstavlja varoza.

Tabela 10 na strani 31 prikazuje rast proračuna EU, namenjenega čebelarstvu. Podatki Sveta EU potrjujejo, da se bo ta proračun še zvišal v naslednjih letih. Vzrok za porast proračuna so potrebe držav članic EU po večjem obsegu sredstev, da bodo lahko normalno naprej razvijale čebelarstvo. Čebelarstvu se namreč vse manj denarja namenja iz državnih proračunov.

Tabela 10: Sredstva, namenjena posameznim ukrepom (absolutno in relativno) v obdobju 2001-2003 v EUR

LETO	A	B	C	D	E	SKUPAJ
2001	3.477.724	6.312.982	2.884.114	934.790	1.390.391	15.000.000
v %	23,18	42,09	19,23	6,23	9,27	
2002	4.041.444	7.013.828	3.345.602	808.701	1.290.426	16.500.000
v %	24,5	42,5	20,28	4,9	7,82	
2003	4.915.885	6.236.962	3.385.102	1.014.492	947.559	16.500.000
v %	29,79	37,8	20,5	6,16	5,75	

OPOMBA: A-Tehnična pomoč čebelarjem; B-Čebelja varoja; C-Racionalizacija premestitev; D-Kakovost medu; E-Aplikativne raziskave v čebelarstvu.

Vir: Commission of the European Communities, 2004, str. 22.

Tehnično pomoč je EU izvajala v 11 izmed 15 programov držav članic. Med programi so prevladovali seminarji in predavanja za čebelarje in tehnične svetovalce. Na strokovnih srečanjih so razširjali informacije in rezultate študij in praktično demonstrirali čebelarske tehnike. Med državami članicami so največ denarja za ta ukrep namenile Grčija, Italija, Francija in Španija.

Pri ocenjevanju ukrepa čebelje varoje je viden napredek na treh ravneh:

- pomoč pri uporabi kemičnega zdravljenja,
- eksperimenti in raziskave alternativnih metod kontrole,
- enostranski monitoring s strani čebelarskih ekspertov.

V povprečju se je število tretiranih panjev skoraj potrojilo, kar je dober obet za čebelarstvo in čebelje družine v prihodnosti. Največ denarja, celoten svoj proračun, je za ta ukrep namenila Velika Britanija, sledi pa ji Portugalska, ki je za ukrep namenila 80 % sredstev.

Racionalizacija premestitev je bila uspešna v vsaki državi članici, ki je namenila vsaj nekaj sredstev v nakup posebne opreme, v obnovo panjev, v nakup novih tovornjakov itd. Zaenkrat se v ta ukrep še premalo vlaga, zato je v prihodnosti na tem področju pričakovati skokovito povišanje potrebe po sredstvih.

Kvaliteta medu in aplikativne raziskave za izboljšanje kvalitete medu so predstavljale majhen delež v celotnih izdatkih. Kljub temu so rezultati meritev pomagali čebelarjem, da so lahko ocenili vrednost pridelanega medu. Glavni namen meritev je bila raziskava kakovosti medu in ugotavljanje zaostankov zdravil v medu.

## **2.3. FINANCIRANJE ČEBELARSTVA V SLOVENIJI PO VSTOPU SLOVENIJE V EU**

Čebelarstvo Slovenije je od 1. maja 2005 financirano iz treh proračunov: iz nacionalnega, evropskega in iz Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada (EKUJS).

### **2.3.1. Financiranje iz državnega proračuna**

Državne pomoči na področju čebelarstva se v RS razporejajo na nivoju občin, in sicer v treh oblikah:

- podpora delu strokovnih društev s področja čebelarstva,
- podpora zatiranju najbolj pogostih čebeljih bolezni (zdravljenje in preventiva) in
- izobraževanje.

Upravičenci do sredstev so čebelarska društva, ki sredstva dodeljujejo končnim uporabnikom – čebelarjem. Sredstva se ne dodeljujejo vlagatelju zahtevka, ki je že prejel javna sredstva RS ali sredstva EU za isti namen, kot ga navaja v zahtevku za pridobitev sredstev po programu. (Odlok občine Žirovnica o upravičenosti do sredstev, april 2004). Občine od upravičencev zahtevajo izjave, da za posamezne namene niso pridobili sredstev iz državnega proračuna ali mednarodnih virov, oziroma koliko teh sredstev so iz virov za določen namen že prejeli. Višina skupne dodeljene pomoči iz vseh virov ne sme presežati dovoljene intenzivnosti oziroma višine pomoči po posameznih namenih, kot so opredeljeni v posameznih pravnih podlagah občin.

Razen tega bo država financirala 50 % potrebnih sredstev za izvedbo ukrepov v okviru nacionalnega programa, ki je predstavljen v točki 2.3.2. EU ukrepe financira le 50 %, ostalo pa mora zagotoviti država članica sama. Obseg financiranja iz državnega proračuna je predstavljen v Tabeli 5 v Prilogi 1.

### **2.3.2. Financiranje iz evropskega proračuna**

Slovenija je v začetku leta 2004 že imela ukrepe na osnovi evropske uredbe št. 1221/97, čeprav do 1. maja 2004 še ni bila uradno članica EU. Zato tudi ni mogla črpati nikakršnih sredstev iz proračuna EU niti ni mogla predložiti svojega nacionalnega programa. Za leto 2004 je bilo potrebno nacionalni program oddati že 15. aprila 2003, zato v letu 2004 še ni črpala sredstev iz evropskega proračuna. Ukrepi na področju čebelarstva so bili zato v Sloveniji v letu 2004 v celoti financirani iz nacionalnega proračuna. Prvič je Slovenija svoj nacionalni program oddala 15. maja 2004 za programsko obdobje 2005-2007, Komisija EU pa ga je potrdila z odločbo avgusta 2004.

Program na področju čebelarstva v RS za leta 2005-2007 obsega ukrepe, katerih cilji so podpora čebelarstvu. Ukrepi naj bi dvignili raven proizvodne tehnologije in izobrazbene strukture čebelarjev, izobraževalne sheme pa naj bi bile dostopne čebelarjem, prav tako tudi možnost svetovanja o tehnologiji čebelarstva in preventivi bolezni. Kot tehnično pomoč čebelarjem program opredeljuje ukrepe izobraževanja čebelarjev, investicije v opremo in usposobitev javne svetovalne službe.

Cilj slovenskih pridelovalcev medu je tudi proizvodnja kvalitetnega medu in drugih pridelkov brez nedovoljenih zaostankov. Za doseg te ciljev program predvideva terensko svetovalno mrežo za preventivno delo na področju varoze. V Sloveniji vsako zimo propade več kot 10 % čebeljih družin. Ker načrtne proizvodnje paketnih rojev v Sloveniji še ni, program predvideva zagotavljanje obnove čebeljega fonda, tako da se vzpodbuja proizvodnja matic in paketnih rojev.

Za interno kontrolo proizvodnje je v program vključena možnost fizikalno-kemijskih ter mikroskopskih analiz medu, ki bo čebelarjem omogočila povratno informacijo o kakovosti njihove proizvodnje. Glavni uporabniki sredstev na osnovi tega programa bodo čebelarji, ki morajo biti v skladu s predpisi registrirani v centralnem registru čebelnjakov, morajo pa tudi označiti čebelnjake v skladu s predpisi.

Vlada RS je na predlog MKGP z Uredbo o izvajanju Programa ukrepov v čebelarstvu v RS v letih 2005-2007 za leto 2005 predpisala natančna navodila za izvajanje tega programa. Prav tako bo MKGP na osnovi poročil izvajalcev programa najkasneje do konca leta 2005 in 2006 pripravilo letno oceno izvedbe programa, zaključke pa upoštevalo pri pripravi nadaljnjih

ukrepov na področju čebelarstva. Kontrola izvedbe ukrepov iz programa je po Zakonu o kmetijstvu v pristojnosti Inšpektorata RS za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano obvezna.

Program ukrepov v čebelarstvu 2005 se financira iz sredstev proračuna RS (proračunska postavka 2094 – Podpora čebelarstvu) in sredstev Jamstvenega sklada EKUJS-a iz namenske EU proračunske postavke. EU je za leto 2005 namenila za ta program 76.480.915 tolarjev.

Obseg sredstev za posamezen ukrep je fiksni, vendar se glede na potrebe po končanem enoletnem obdobju izvajanja programa ukrepov v čebelarstvu del sredstev, planiranih za določen ukrep, lahko prerazporedi za izvajanje drugega ukrepa v višini največ 20 % sredstev, planiranih za prvotni ukrep. Upravičencem se sredstva izplačajo največ v višini, določeni za posamezen ukrep.

Tabela 5 v Prilogi 1 nam prikazuje, da bo Slovenija leta 2005 v nasprotju z ostalimi evropskimi državami največ denarja, tj. 39 % namenila tehnični pomoči, 17 % čebelji varozi, 12,5 % racionalizaciji premestitev, 9,5 % kakovosti medu, 8,7 % aplikativnim raziskavam v čebelarstvu ter 13,1 % obnovi čebeljega fonda. Opazen je porast sredstev v letih 2006 in 2007 glede na leto 2005 za obnovo čebeljega fonda, ta bo znašal 23,3 %. Slovenija v skladu s pričakovanji daje večji poudarek ohranjanju števila čebeljih družin, opazen pa je tudi padec sredstev za racionalizacijo premestitev v letih 2006 in 2007 glede na leto 2005. Vzrok za manjši obseg je v tem, ker bo do takrat že izdelan kataster stojišč in pasišč. Obseg sredstev za ostale ukrepe se ne bo bistveno spreminjal.

### **2.3.2.1. Tehnična pomoč čebelarjem**

Osnovni cilj projekta tehnične pomoči je strokovno usposabljanje čebelarjev, ki naj bi zajemalo strokovno pomoč čebelarjem, pripravo izobraževalnega gradiva oziroma investicije v didaktično opremo, potrebno za izvedbo usposabljanja. S tem bodo čebelarji pridobili možnost boljšega, pogostejšega in bolj uporabnega izobraževanja. Javno svetovalno službo na področju čebelarstva v Sloveniji je potrebno dopolniti in usposobiti. Program predvideva vključitev dveh specialistov čebelarjev za področje kmetijskega svetovanja, specialista za tehnologijo čebelarstva v gozdnem prostoru in tri specialiste za tehnologijo čebelarjenja predvsem na področju izvajanja splošnih preventivnih ukrepov za varstvo pred kužnimi boleznimi čebel. Opravičljivi stroški za ta ukrep so tudi stroški vzpostavljanja svetovalne službe znotraj ČZS (npr.: software, delovno gradivo), stroški dela svetovalcev in materialni stroški delovanja svetovalne službe.

V okviru ČZS, čebelarskih društev in združenj društev so že in bodo tudi v bodoče organizirali izobraževanje, usposabljanje in izpopolnjevanje v obliki strokovnih posvetov,



tečajev, seminarjev in predavanj ter krožkov, delavnic, poletnih šol in drugih dejavnosti za mlade čebelarje. ČZS je tudi pooblaščen in registrirana izvajalka postopkov za ugotavljanje in potrjevanje poklicnih kvalifikacij v čebelarstvu po Zakonu o nacionalnih poklicnih kvalifikacijah. Po usposabljanju si čebelarji pridobijo poklic čebelar. V letu 2004 je ČZS prvič izvedla takšno kvalifikacijo. Izobraževanje za čebelarstvo izvajajo razen ČZS še osnovne šole z organiziranimi čebelarskimi krožki in izbirnimi učnimi predmeti, nižje in srednje poklicne ter srednje, višje in visoke strokovne šole s specializiranimi vsebinami za področje čebelarstva. Študij čebelarstva poteka tudi na univerzitetni ravni v okviru biotehnične fakultete Univerze v Ljubljani.

Končni uporabniki projekta bodo v vseh pogledih slovenski čebelarji kot proizvajalci kakovostnejšega medu in vzrejevalci bolj kakovostnih matic. Izboljšala se bosta opremljenost čebelarjev, in prenos znanja med strokovnjaki in čebelarji, v svetovalno delo se bo vključila celotna terenska mreža javne kmetijske svetovalne službe. Na ta način se bo izboljšala tudi kvalifikacijska struktura slovenskih čebelarjev.

#### **2.3.2.2. Čebelja varoza**

Cilj tega projekta je uvajati sodobne metode zatiranja varoze v čebelarstvo in proučiti vzroke za množične propade čebeljih družin jeseni in pozimi. V ta namen program vzpostavlja terensko mrežo usposobljenih čebelarjev, ki bodo delovali in preprečevali škodo zaradi varoze.

Parazit *Varroa destructor* je v Sloveniji prisoten od leta 1979 dalje. Pomembno je vplival na ekonomiko čebelarjenja. Za obvladovanje parazita je še vedno potrebna zaščita čebeljih družin z registriranimi zdravili, v zadnjem času se vse bolj uporabljajo organske kisline in hlapna olja. ČZS pomembno vpliva na postopke čebelarjev s sprejetimi pravili enotne doktrine obvladovanja čebeljih bolezni. V ospredju le-te je skrb za proizvodnjo čebeljih pridelkov brez zaostankov. Težave s čebeljo varozo se v zadnjih letih stopnjujejo zaradi povečane odpornosti varoj proti kemijskim zaščitnim snovem, zaradi drugih čebeljih bolezni in prisotnosti pesticidov v okolju.

Projekt, katerega uporabniki bodo prav vsi čebelarji, uvaja sodobne metode zatiranja varoj, ki bodo zagotavljale higiensko neoporečne čebelje pridelke. S pomočjo terenske mreže svetovalcev bodo ugotavljali in spremljali stopnjo napadenosti družin z varojami. Na osnovi analize ugotovitev na terenu bo mogoče z ustreznimi ukrepi preprečevati prekomerno propadanje čebeljih družin.

PRO za kranjsko čebelo bo v sodelovanju s čebelarskimi društvi in zvezami pripravila izvedbeni program usposabljanja čebelarjev na področju preventive čebelje varoze po celotnem območju RS. Ta program bo vključeval tudi program uporabnega strokovnega in razvojnega dela na področju varoze in z njo povezanih čebeljih bolezni. Cilj prizadevanja so ohranitev kvalitete čebeljih pridelkov, organizacija delavnic in demonstracij o preventivi pred čebeljo varozo, načrt spremljanja napadenosti čebeljih družin z varojo v posameznih čebelarstvih, načrt uvajanja ukrepov in analiza rezultatov.

Projekt bo potekal tako, da bodo spremljali napadenost čebeljih družin z varozo v posameznih čebelarstvih, uvajali nove preventivne ukrepe in uporabljali rezultate za izvajanje preventivnih ukrepov. Izvedba projekta bo bistveno pripomogla k obnavljanju in povečevanju staleža čebeljih družin.

### **2.3.2.3. Racionalizacija premestitev čebel**

V zadnjem desetletju se je v Sloveniji zelo povečalo število čebelarjev, ki izkoriščajo različne čebelje paše s prevozi čebel. Čebelarji čebele vozijo na pašo z namenskimi vozili za prevoz čebel, ki omogočajo hitro prevažanje na različna območja, hkrati pa izredno dobro ščitijo panje pred vremenskimi vplivi in drugimi škodljivci. Za slovenske razmere je smiselno spodbujati začasne prevoze čebel na pašo z namenskimi vozili za prevoz čebel (samostojna prevozna sredstva, zabojniki različnih vrst in velikosti, prikolice in polprikolice ter zložljivi premestitveni čebelnjaki). Zaradi zastarelosti namenskih vozil za prevoz čebel je nujno potrebno spodbuditi njihovo obnovo in posodobitev. Prav tako je zelo zastarela oprema prevoznih čebelnjakov.

Zadostne količine čebeljih proizvodov slovenskim čebelarjem zagotavljajo prevozi čebel na pašo. Brez ustreznega sistema opazovanja in napovedovanja ter zagotavljanja fizičnih pogojev na samih pasiščih kot tudi brez ustreznih prevoznih sredstev (trenutno je v Sloveniji 1.200 večjih prevoznih enot) si ni mogoče zamišljati optimalne izrabe naravnih danosti pasišč in s tem ekonomske uspešnosti čebelarjenja.

Za pravočasno obveščanje čebelarjev prevaževalcev o trenutnih pašnih razmerah je potrebno stalno dopolnjevati in vzdrževati sistem opazovanja in napovedovanja čebeljih paš. Prav tako je za ustrezno razporejanje čebel na pasiščih potrebno vzpostaviti in vzdrževati stojišča za prevozne čebelje enote. Za fizično izvajanje strokovnih nalog pri zagotavljanju pogojev in razporejanju prevoznih čebeljih enot je potrebno zagotoviti sredstva za pokritje materialnih stroškov, ki pri izvajanju teh del nastanejo.

Ta projekt oz. ukrep vključuje dve nalogi. Organizirati bo potrebno opazovalno-napovedovalno službo, ki bo redno dnevno spremljala medenje na 30 ročnih in 30 elektronskih opazovalnih mestih ter podatke sporočala čebelarjem. Ta ukrep predvideva tudi obnovo opazovalnih čebeljih panjev, tehtnic, lesenih ohišij, čebeljih družin, železnih ohišij in druge opreme.

V okviru druge naloge bo potrebno zgraditi in vzdrževati stojišča. Program predvideva vzpostavitev in vzdrževanje stojišč prevoznih čebeljih enot v gozdnem prostoru v skladu s potrjenimi čebelarškimi pašnimi redi. Prednost pri delitvi sredstev bo imelo območje, ki je v preteklih petih letih na svoje območje sprejelo več tujih čebelarjev. Domači čebelarji na svoje območje niso dovolili tujemu čebelarju prepeljati svojih čebel, kar je doslej povzročalo določene težave. Potrebno je pripraviti načrt, kako bi stalno zagotavljali ustrezno število stojišč prevoznih čebeljih enot, jih vzdrževali ter obnavljali obstoječa stojišča v časovnem razporedu.

#### **2.3.2.4. Kakovost medu**

Kriteriji kakovosti medu so vse bolj pomembni. Slovenskim čebelarjem ta program ponuja ustrezno podporo pri laboratorijskih analizah njihovega pridelanega medu in sicer za 600 vzorcev letno. Podporo bodo čebelarji koristili na prostovoljni osnovi. Tako si bodo že pred oddajo medu v promet zagotovili verodostojno informacijo o njegovih kakovostnih parametrih.

ČZS je že vzpostavila interni sistem kontrole s kontrolnimi pregledi medu. Rezultati teh pregledov so zgolj svetovalne in orientacijske narave. Čebelarji so se tako v zadnjih letih veliko naučili o svojem medu. Določena znanja so pridobili tudi na številnih ocenjevanjih senzoričnih lastnosti medu (Semič, sejem v Gornji Radgoni, ocenjevanje v Rakičanu, v Naklem, v Polju pri Ljubljani, v Sežani itd). Široka paleta medu različnega botaničnega izvora se je v več letih porazdelila v sedem razredov: akacijev, cvetlični, smrekov, hojev, lipov, kostanjev in gozdni med.

Laboratorijske usluge, ob za čebelarja primerni ceni, so zelo dobrodošle za dvig kakovosti pridelanega medu. Čebelarji bodo na osnovi tega programa lahko koristili delno ali polno analizo fizikalno-kemijskih in mikroskopskih lastnosti svojega medu. ČZS bo razdelila analize po slovenskih društvih, vendar na prostovoljni odločitvi čebelarjev, s čimer bo zagotovila čimbolj sorazmerno možnost dostopa do analiz v vseh društvih.

V času izvajanja projekta bosta izvedeni dve fazi: interna kontrola medu in senzorično ocenjevanje medu. Pri interni kontroli bodo izvajali fizikalno – kemijsko in mikroskopsko

analizo medu, pri senzoričnem ocenjevanju pa bodo merili vsebnost vode v medu, elektroprevodnost medu itd.

### **2.3.2.5. Aplikativne raziskave v čebelarstvu**

Vsak med vsebuje določeno sestavo cvetnega prahu. Sestava je odvisna od značilnih rastlinskih vrst na določenem geografskem področju. Predmet projekta je izdelava raziskave o prisotnosti pelodnih zrn v vzorcih slovenskega medu. Raziskava bo dopolnjevala kakovostne kriterije in omogočala dokazovanje geografskega in botaničnega porekla medu. Rezultat raziskave bo zbirka podatkov o pelodu v medu, ki bo omogočala razlikovanje med slovenskim medom in medom z ostalih geografskih področij.

Predmet projekta so naslednji čebelji pridelki: cvetni prah, propolis, matični mleček, vosek in čebelji strup. Aplikativna raziskava bo usmerjena v raziskavo različnih možnih novih načinov pridobivanja kakovostnih proizvodov z upoštevanjem novih higienskih normativov. Projekt bo obsegal usposabljanje čebelarjev na področju različnih tehnologij pridelave čebeljih pridelkov. Čebelarji se bodo izpopolnjevali na delavnicah, seminarjih, svetovanjih, na praktičnih demonstracijah na terenu in ob spremljanju uvedbe novih tehnologij pridelave na posameznih čebelarstvih.

V letih 2005, 2006 in 2007 bo Slovenija sredstva usmerila v sofinanciranje projekta karakterizacije in oblikovanja zbirke slovenskih medov, v razvoj drugih čebeljih proizvodov, pridelanih v Sloveniji, in v raziskave uporabe čebeljih proizvodov, pridelanih v Sloveniji. Delo bo razdeljeno v posamezne faze. To so priprava strokovnih osnov ter materiala in metod dela, izvedba raziskovalnega dela s primerjavami podobnih raziskav v tujini in izdelava zbirke karakteristik različnih vrst medu. V zadnji fazi bodo rezultate preverjali v praksi in preverjali uporabnost. Razen tega bodo pripravili tudi projekt o uporabi čebeljih proizvodov (npr.: propolis kapljice, preparati iz cvetnega prahu, propolis kreme, pijače iz medu).

### **2.3.2.6. Obnova čebeljega fonda**

V Sloveniji propade vsako zimo več kot 10 % čebeljih družin. Kadar propadejo posamični panji znotraj čebelarstva, izguba večinoma ni evidentirana. Čebelarji namreč v takih primerih nadomestijo izpad z vključitvijo rezervnih družin v proizvodnjo oziroma z nakupom čebel. Če pa so izgube večje, čebelarji lahko opustijo čebelarjenje ali pa drastično zmanjšajo število čebeljih družin. V Sloveniji je že dobro zgrajen sistem organizacije in priznavanja vzrejališč čebeljih matic. Čebelje družine se tržijo le v omejenem obsegu, načrtne proizvodnje paketnih rojev še ni. V skladu s strateškimi študijami so v Sloveniji dobre možnosti za vzrejo čebeljih

matic, del teh je tudi vključenih v paketne roje. Predvideva se, da bodo slovenski čebelarji potrebovali za vzdrževanje lastnega obstoječega fonda gospodarskih čebeljih družin do 30.000 matic oziroma rezervnih družin na leto.

Normativna ureditev programa v celoti podpira obnovo čebeljega fonda. V državi so se uspešno uveljavile strokovne službe na področju vzreje čebel (KIS), zdravstvenega varstva čebel (Nacionalni veterinarski inštitut) in organizacije izkoriščanja čebelje paše (opazovalno napovedovalna služba).

Uporabniki projekta so slovenski čebelarji, ki letno vzredijo do 1.500 matic ali čebeljih družin. Znotraj projekta bodo izvajali dve nalogi, in sicer investicijsko spodbujanje vzreje matic in investicijsko spodbujanje proizvodnje paketnih čebel.

PRO za kranjsko čebelo bo pripravila program obnavljanja čebeljega fonda, ki vključuje sistem organizacije in vodenja testnih postaj, ter vzrejališč matic. Program spremlja regionalne povezave, kvaliteto obstoječega fonda ter zamenjave in nadomestitve ob izgubah čebel. Da bodo lahko spodbujali vzrejo matic, bodo vzpostavili predvidoma dve ali tri testne postaje, regionalne povezave v katerih bo potekala vzreja matic, spremljali bodo kvaliteto obstoječega fonda in skrbeli za zamenjavo in nadomestitev izgub. Ko bodo izboljšali opremo na obstoječih vzrejališčih čebeljih matic in vključili nova vzrejališča se bo število vzrejenih matic povečalo in izboljšala se bo kvaliteta vzrejnega materiala. Upravičenci bodo čebelarji ali čebelarska združenja, vključena v program obnove čebeljega fonda.

Ob spodbujanju proizvodnje paketnih rojev in rezervnih družin bo proizvodnja le teh postala uveljavljena stalna praksa in eden od načinov obnove čebeljega fonda. Program bo vzpodbujal čebelarje in člane PRO za kranjsko čebelo, da proizvajajo paketne čebele. S povečanjem čebeljega fonda se bodo lahko oblikovale rezervne čebelje družine in paketne čebele, ki bodo namenjene področjem, kjer nimajo zadostne lastne vzreje čebel. Proizvodnja paketnih čebel bo potekala tudi v okviru vzrejališč čebeljih matic in testnih postaj v Sloveniji. Sofinancirala se bosta prvi nakup in redna zamenjava matic znotraj testne postaje za potrebe ohranjanja ekotipov kranjske čebele.

#### ***2.3.2.6.1. Izobraževalno vzrejni center Zelenica***

Obnova čebeljega fonda v Sloveniji je v zadnjih letih pereč problem, sredstev namenjenih izboljšanju pa vsako leto premalo. Zato se je ČZZG odločila kandidirati na razpisu PHARE CBC (Slovenija, Avstrija)/Sklad za male projekte s projektom IZOBRAŽEVALNO VZREJNI CENTER ZELENICA, ki bo potekal na Gorenjskem in avstrijskem Koroškem.

Čebele so v zadnjem času tako na Gorenjskem kot na avstrijskem Koroškem izpostavljene številnim novim škodljivim vplivom iz okolja. V prvi vrsti gre za probleme povezane s čebeljo varozo in z njo povezanimi boleznimi. Pojavljajo se tudi znaki škodljivega delovanja fitosanitarnih sredstev, intenzivnosti kmetijstva in drugih škodljivih vplivov v okolju. Posledično so prizadete čebele, ki večinoma propadajo v obdobju zimskega mirovanja. Prav tako je prisoten problem ohranjanja zadostnega števila čebeljega fonda na obeh straneh Karavank. Proizvodnja rezervnih čebeljih družin, paketnih rojev in vzreje matic so dobra tržna priložnost za obnovo čebeljega fonda. Čebelji fond pa moramo nujno obnavljati, saj so čebele tisti člen v okolju, ki skrbijo za življenje vseh nas, s tem ko oprasha rastle. Zato bo povečanje vzreje matic predstavljalo osnovo za nadomeščanje čebeljega fonda. Na obeh območjih obstoječa lastna vzreja matic v čebelarstvih ne zagotavlja zadostnega vzdrževanja genske raznolikosti prav zaradi večjega vnašanja matic iz masovnih vzrejališč.

Obe ciljni regiji želita ohraniti kranjsko čebelo in zaščititi njen prvobitni prostor. Zato si prizadevata, da se čebele ne bi mešale z drugimi rasami in križanci. Čebele se namreč ne smejo križati. Ob križanju lahko nastanejo gospodarsko bolj zanimive čebele kot čistokrvna kranjska sivka, a vsi naslednji rodovi so mnogo slabši. Zato je strateškega pomena cilj ohranitev čistokrvne kranjske sivke na območju Karavank.

Eden izmed velikih problemov je nepoznavanje dobrih lastnosti čebel kranjske sivke v primerjavi z drugimi čebeljimi rasami, poleg tega pa tudi neustrezno znanje o sodobni vzreji matic. Zato na območju Karavank kažejo čebelarji veliko potrebo po novem znanju, novem izobraževanju in predvsem praktičnem izobraževanju vzreje matic, saj čutijo da se ta čebelja rasa mora ohraniti.

Prav zaradi vseh zgoraj naštetih vzrokov se je ČZZG odločila napraviti korak k reševanju vseh teh problemov. Izobraževalno vzrejni center Zelenica bo osredotočen na izobraževanje slovenskih in avstrijskih čebelarjev na območju Karavank. Čebelarji se bodo izpopolnjevali na področjih pravilne vzreje kakovostne kranjske čebele, da bodo večči tehnik osnovne odbire in vzreje matic za lastne potrebe. Kajti le s pravilno vzrejo kranjske čebele in predvsem s povečanjem njene vzreje bomo le-to ohranili. S tem, ko se bo izobrazilo več čebelarjev, ki bodo postali mentorji članom svojega čebelarskega društva, več pridobljenega znanja o pravilni vzreji čistokrvnih matic se bo preneslo na druge čebelarje, posledično bodo vzredili več matic, s tem pa se bo čistokrvna kranjska čebela ohranila.

Poseben cilj projekta je tudi rejski, ki skrbi za vzrejo matic kranjske čebele. Cilj projekta je uvajati sodobne metode odbire in vzreje matic v čebelarsko prakso in na ta način prispevati k izboljšanju genetske kvalitete čebel in hkrati ohraniti genetsko variabilnost v geografskem prostoru.

#### *2.3.2.6.1.1. Projektne aktivnosti*

Za potrebe izobraževanja bodo prijavitelji organizirali štiri seminarje o najnovejših dognanjih pri vzreji matic. Poudarek bo na praktičnih znanjih s pomočjo uporabe sodobnih pripomočkov. Tečajniki bodo izpopolnjevali znanje pri delu v laboratoriju, uporabljali bodo računalnike in primerne programe za ta namen. Izobraževalni seminarji bodo predstavljali neposreden prenos vzrejnih izkušenj in novih dognanj v prakso. Hkrati bodo nosilci vzreje na vzrejni postaji dobili povratne informacije o določenih lastnosti čebel, ki jih morajo pri delu še posebno upoštevati in vnašati v rejski program.

Seminarji bodo potekali dvakrat po tri dni in sicer v petek, v soboto in v nedeljo. Prvi vikend bo predvsem teoretični, drugi vikend pa praktični. Trije seminarji bodo potekali za slovenske čebelarje, predvsem za člane ČZZG, ki vključuje 800 članov iz 15 čebelarskih društev, en seminar pa bo organiziran tudi za avstrijske čebelarje, člane čebelarskega društva Maria Elend Bienenzuchtverein iz Rosental, ki so projektni partnerji v tem projektu.

V teoretičnem delu se bodo udeleženci seznanili z osnovami biologije in razvoja čebel, z osnovami ocenjevanja kvalitete čebel in vzreje. Spoznali bodo nepravilnosti v vseh fazah razvoja družine in pri posameznih gospodarskih dejavnostih, kot je vzreja. Teoretični del bodo vodili priznani strokovnjaki, ki delujejo v okviru KIS-a in drugi povabljeni domači in tuji strokovnjaki. Pri delu bodo uporabljali vso razpoložljivo laboratorijsko opremo. Predstavljali bodo tudi možnost uporabe te opreme v čebelarstvu in za raziskovalne namene.

V času praktičnega usposabljanja bodo udeleženci spoznali postopke vzreje čebel, vzdrževanja živalnih družin in postopke, ki so pomembni v posameznih stopnjah vzreje matic. Tečaji in delavnice bodo potekale z živimi živalmi, kjer bodo predstavljene sodobne metode v čebelarstvu in vzreji matic. Poudariti velja, da bo to prva praktična šola oz. seminar o vzreji matic v Sloveniji, kajti doslej so bili vsi seminarji le na teoretični ravni.

Seminarji bodo potekali na vzrejni in plemenilni postaji Anton Janša Zelenica. To je plemenilna postaja, ki nepretrgoma deluje že več kot 40 let. Plemenilna postaja Anton Janša Zelenica je edina uradno z odlokom registrirana rodovniška plemenilna postaja za avtohtono plemensko kranjsko čebelo v Sloveniji in na svetu sploh, saj edina izpolnjuje pogoje za vzrejo čistih rodovniških matic. Začetki postaje segajo v leto 1947, na sedanji lokaciji sredi neokrnjene narave na koncu doline Završnice pod planino Zelenica na nadmorski višini 1.180 m pa od leta 1965. Visoka lega, zaprtost območja s tremi vrhovi, višjimi od 2000 m in določena temperaturna nihanja pripomorejo k izredni odpornosti matic. Postaja je last ČZZG.

Matice bodo čebelarji lahko testirali tudi na Plemenilni postaji Kranjska čebela v Završnici, ki je last Čebelarskega društva Kranjska čebela (ČD Kranjska čebela), ki je kot projektni partner vključen v projekt. ČD Kranjska čebela se ukvarja predvsem z vzrejo matic in v svojih vrstah združuje predvsem izkušene vzrejevalce matic.

V projektu bo sodelovala tudi raziskovalna inštitucija, ki vodi postopke vzreje in selekcije čebel v Sloveniji KIS. Strokovni delavci inštituta so najvišji čebelarski strokovnjaki v Sloveniji in bodo v projektu aktivno sodelovali v posameznih fazah projekta, predvsem pri izvedbi ugotavljanja genetske vrednosti čebel, merjenja in vrednotenja podatkov. Sodelovanje bo posebno aktivno pri laboratorijskih analizah. Pri tem bodo koristili tudi opremo KIS-a. Sodelovanje je predvideno tudi v ostalih projektnih aktivnostih.

Ob izvajanju izobraževalnih dejavnosti, bodo čebelarski strokovnjaki za potrebe izobraževanja pripravili tudi priročnik o čebelarjenju in vzreji matic, ki bo predstavljal osnovo za vzrejo matic in z njo povezane zdravstvene problematike. Priročnik bo obsegal opis lastnosti kranjske čebele in njeno mesto v sistematiki. Predstavljene bodo metode razmnoževanja čebeljih družin in njihov pomen pri obnavljanju čebeljega fonda in pomen pri trženju. Vzreja matic je glede na tradicijo prodaje čebel na Gorenjskem zelo pomembna dejavnost v čebelarstvu. V priročniku bodo predstavljene najpomembnejše vzrejne metode in možnosti njihove rabe pri vzreji v individualnih čebelarstvih ali pri tržno usmerjeni vzreji. Posebno poglavje se bo ukvarjalo s tehnološkimi in drugim patogenimi in nepatogenimi dejavniki, ki vplivajo na vzrejo in na kvaliteto vzrejenega materiala. Priročnik bo obsegal približno 50 strani ter bo izdan v nakladi 2.100 izvodov v dveh jezikih; slovenskem in nemškem.

Za uspešno delovanje in izvajanje projekta bo potrebno sodobno opremiti Plemenilno postajo Anton Janša. Na plemenilni postaji je stavba v velikosti 8m x 8m. V pritličju naj bi bila čajna kuhinja, laboratorij z učilnico in sanitarije. V zgornjem nadstropju bodo štirje namenski prostori. V priročnem laboratoriju, ki bo služil tudi kot učilnica, bodo merili morfološke značilnosti čebel in spremljali druge lastnosti, ki določajo kvaliteto vzrejenega materiala. Za ta namen bo potrebno ustrezno opremiti laboratorij za pregled čebel in matic z vso potrebno laboratorijsko in didaktično opremo. Funkcionalno bodo opremljeni tudi ostali prostori, da bodo v času seminarja tečajniki bivali na plemenilni postaji.

Za namene promocije projekta se bo posodobila internetna stran [www.čebelarska-zveza-zgornje-gorenjske.si](http://www.čebelarska-zveza-zgornje-gorenjske.si), kjer bo predstavljena vsa dejavnost projekta in namen plemenilne postaje. Poleg tega bo ČZZG pripravila in izdala tudi predstavitveno brošuro o kranjski čebeli. V njej bodo opisovali Plemenilno postajo Anton Janša Zelenica, s poudarkom na Izobraževalno vzrejnem centru Zelenica in pomenu plemenilne postaje pod Zelenico. Predstavljena bosta oba sodelujoča partnerja in njuni plemenilni postaji. To je pri ČD



Kranjska čebela, Plemenilna postaja Kranjska čebela Završnica, ter Plemenilna postaja avstrijskega partnerja Berntal. Predstavitev bo temeljila na predstavitvi kranjske čebele in njenih lastnostih. Opisovala bo tudi način vzreje na teh treh plemenilnih postajah, obenem pa bomo predstavili tudi pomen čebel za okolje in nujnost, da se zaščiti območje Karavank za ohranitev avtohotne kranjske čebele. Brošura bo izdana v 10.000 izvodih v treh jezikih (slovenskem, angleškem in nemškem), dobili jo bodo brezplačno vsi slovenski in koroški čebelarji ter čebelarji, ki bodo pokazali zanimanje za vzrejo. Poleg tega bosta v njej opisani tudi dolini Završnica z Zelenico, naravni biser pod Karavankami, in dolina Rosental na Avstrijskem Koroškem, kjer se nahaja Plemenilna postaja Berntal. Brošura bo služila tudi v turistično promocijo krajev na obeh straneh Karavank. Pri vsebinski pripravi bo sodeloval tudi avstrijski partner, ki bo predstavil dolino Rosental in Plemenilno postajo Berntal. Predstavniki ČZZG bodo sodelovali v radijskih oddajah, kjer bodo prav tako predstavili projekt že med samim potekom, ob koncu pa tudi rezultate. Na avstrijskem Koroškem bo za to skrbel partner.

Ob koncu projekta bo 20. avgusta 2005 slavnostni zaključek z novinarsko konferenco na Plemenilni postaji Anton Janša Zelenica. Nanjo bodo povabljeni vsi tečajniki, partnerji, čebelarji, predstavniki občin in medijev. Tečajnikom bodo podeljena priznanja za uspešno opravljene tečaje, medijem in vsem ostalim pa bosta predstavljena potek in namen seminarja.

#### *2.3.2.6.1.2. Neposredni in posredniki koristniki*

Glavna ciljna skupina projekta so slovenski in avstrijski čebelarji na območju Karavank. Neposredni koristniki bodo tisti, ki se bodo izobraževanje dejansko udeležili, in si izpopolnili znanje o pravilni vzreji matic in o lastnostih čebel kranjske sivke. To bodo predvsem tisti čebelarji, ki bodo postali mentorji v svojih čebelarskih društvih. V času projekta zmogljivost seminarjev ne bo velika. Seminarjev se bodo lahko udeležili le posamezni predstavniki čebelarskih društev. Ti bodo kasneje razširjali znanja o maticah kranjske sivke in njihovi pravilni vzreji. Poleg tega bodo razširjali tudi zavest o pomembnosti ohranjanja rodovniške kranjske sivke. Posredni koristniki bodo torej vsi čebelarji na območju Karavank, ki jih je več kot 1.500, saj ima že sama ČZZG več kot 800 članov. Na seminarjih bodo imeli možnost pridobitve naziva mentor, razen tega pa bodo lahko kupili rodovniške matice kranjske sivke in z njimi čebelarili. Neposredni koristniki bodo tudi tisti, ki bodo pridobili in prebrali izobraževalni priročnik o vzreji matic.

Posredni koristniki bodo vsi čebelarji na območju Karavank, ob njih pa tudi potrošniki, ki bodo imeli na voljo več najbolj zdravega domačega medu. Neposredna korist se bo odražala na celotnem naravnem okolju na območju Karavank, saj bomo z bolj kakovostnimi maticami imeli oz. vzdrževali močnejše čebelje družine, kar bo neposredno vplivalo na naravno okolje. Čebele bodo oprahčile več cvetja, ki bo zato bolj medilo, nabrale pa bodo tudi več medu.

Osnovni vzrok, da ciljno skupino predstavljajo čebelarji na območju Karavank, je predvsem neustrezno znanje o čebeli - kranjski sivki in njeni vzreji. Pomanjkljivo je tako teoretično kot praktično znanje. Čebelarji imajo na voljo vse premalo praktičnih izobraževanj, kjer bi se postopkov o vzreji matic naučili. Svoje potrebe po znanju si najlažje izpolnijo s teoretičnimi in praktičnimi seminarji s priznanimi strokovnjaki iz področja čebelarstva, ki jim čebelarji zaupajo in zato sledijo njihovim navodilom. K bolj temeljitejšemu in stalnemu izobraževanju čebelarje silijo tudi razne čebelje bolezni, ki vsako leto prizadanejo številne panje. Zato čutijo potrebo, da bi znali vzrediti nove matice, saj morajo izgubljene čebelje družine nadomestiti.

#### *2.3.2.6.1.3. Trajanje projekta*

Projekt se je pričel 1. decembra 2004 s podpisom pogodbe med ČZZG in Agencijo za regionalni razvoj (ARR) RS. Trajal pa bo devet mesecev, to je do 31. avgusta 2005. V tem obdobju morajo biti zaključene vse aktivnosti, predvidene v projektu.

#### *2.3.2.6.1.4. Financiranje projekta in poročanje*

Na razpisu sklada PHARE CBC/Sklad za male projekte je možno pridobiti donacijo med 10.000 in 50.000 EUR. Sklad PHARE financira največ 80 % proračunske vrednosti projekta, ki pa hkrati ne preseže 50.000 EUR. Ostalih 20 % projekta morajo financirati prijavitelji sami. Proračunska vrednost projekta Izobraževalno vzrejni center Zelenica znaša 62.714,97 EUR, od tega mu je bilo iz sklada PHARE namenjenih 50.000 EUR, ostalo pa mora ČZZG financirati sama. 80 % odobrenega zneska t.j. 40.000 EUR so prejeli 45 dni po oddaji zahtevka za plačilo, ki so ga oddali takoj po podpisu pogodbe, ostalih 20 % pa sklad zadrži do dokončnega obračuna in pregleda poteka projekta.

Za nakupe blaga in storitev, ki stanejo več kot 5.000 EUR, je potrebno pripraviti razpisno dokumentacijo po navodilih Priročnika za donacije in postopke javnega naročanja pri predpristopnih inštrumentih (GGAPPI) in memorandumu o financiranju SI.2002/000-316. Razpisno dokumentacijo mora pred oddajo podjetjem, ki se jih izbere v ožji izbor možnih dobaviteljev, potrditi ARR. Razpisno dokumentacijo je potrebno oddati vsaj štirim podjetjem, za regularni izbor pa je potrebno pridobiti tri popolne ponudbe. Potrebno je ravnati kot dober gospodar. ČZZG mora razpisni dokumentaciji pripraviti za nabavo publikacij in za nakup opreme.

Glede na razmeroma kratko trajanje projekta bo potrebno poročati na ARR dvakrat, prvič po preteku 6 mesecev trajanja projekta, drugič po končanju projekta. Dopustni rok za oddajo poročil je 45 dni od preteka določenega roka. Končno poročilo bo le nadgradnja prvega poročila.

Izredno pomembno je, da na vsakem dopisu, sporočilu za javnost, na publikaciji itd piše, da so bila sredstva za izvedbo projekta pridobljena iz sklada PHARE: » Projekt sofinancira Evropska unija. Za vsebino tega dokumenta je izključno odgovorna ČZZG in zanj v nobenem primeru ne velja, da odraža stališče Evropske unije«. Zraven mora biti pripeta tudi evropska zastava. Primer sporočila za javnost je predstavljen v Prilogi št 2.

### **2.3.2.7. Poročilo**

Ob koncu projektov načrtovanih za leto 2005, bo potrebno pripraviti poročilo. Namen letnega poročila izvajalcev programa ukrepov v čebelarstvu 2005 je ocena dela in primernosti ukrepov oziroma porabe sredstev glede na rezultate. Ministrstvo bo ocenilo primernost posameznih ukrepov in v sodelovanju s posameznimi izvajalci predlagalo možne spremembe triletnega programa, in sicer v luči gospodarne porabe sredstev glede na potrebe čebelarskega sektorja.

### **2.3.3. Iz evropskih strukturnih skladov**

Strukturni skladi so finančni instrument regionalne politike EU. Podpirajo razvoj tistih evropskih regij, ki zaradi različnih vzrokov zaostajajo v razvoju. Njihov cilj je zmanjšati razlike in ustvariti okolje za enakomeren in uravnotežen razvoj vseh držav in regij EU.

Pod skupnim imenom strukturni skladi obstajajo štirje skladi:

- *Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR)* prispeva k zmanjševanju razlik v gospodarski in socialni razvitosti evropskih regij, tako da podpira vlaganja v proizvodnjo in infrastrukturo, zdravstvo in izobraževanje.
- *Evropski socialni sklad (ESS)* je finančni instrument, ki je namenjen vlaganju v ljudi. Njegovo poslanstvo je zmanjševanje nezaposlenosti, spodbujanje zaposljivosti in razvijanje podjetniškega duha, vlaganje v znanje, skrb za enake možnosti in socialno vključenost vseh v trg delovne sile.
- *Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (EKUJS)* podpira gospodarsko prestrukturiranje kmetijstva in razvoj podeželja.
- *Finančni instrument za usmerjanje ribištva (FIUR)* podpira prizadevanja za ravnovesje med ribolovnimi viri in njihovim izkoriščanjem, pomaga ohranjati konkurenčnost ribištva in oživlja območja, odvisna od ribištva.

### 2.3.3.1. Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (EKUJS)

Sklad EKUJS je eden največjih strukturnih skladov EU. Glavne naloge sklada so podpiranje povezanosti kmetijstva in podeželja, izboljševanje konkurenčnosti kmetijstva, gospodarsko prestrukturiranje in ohranjanje poseljenosti podeželskih območij, ustvarjanje pogojev za doseganje enakovredne ravni dohodka kmetijskega prebivalstva, varovanje okolja in ohranjanje naravne ter kulturne dediščine podeželja.

Čebelarstvo kot dopolnilna kmetijska dejavnost lahko črpa sredstva le iz tega sklada, zato se v nadaljevanju usmerjam le vanj.

Sklad EKUJS je sestavljen iz dveh oddelkov:

- *Jamstveni oddelek* sklada podpira okolju prijaznejše načine kmetovanja in spodbuja trajnostno gospodarjenje s podeželskimi območji in naravnimi viri. Ukrepi, ki jih bomo izvajali v Sloveniji v okviru tega dela sklada, so zapisani v dokumentu Načrt razvoja podeželja 2004-2006.
- *Usmerjevalni oddelek* sklada zagotavlja sredstva za izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in živilskega sektorja. Programsko osnovo za črpanje sredstev (47.138.186 EUR do leta 2006) tega dela sklada predstavlja Enotni programski dokument 2004-2006 (EPD).

V njem je kot tretja. prednostna naloga opredeljeno Prestrukturiranje kmetijstva, gozdarstva in ribištva. V obdobju 2004-2006 bomo v okviru te prednostne naloge v Sloveniji izvajali pet ukrepov. Z njimi želimo ob splošnih ciljih sklada:

- povečati učinkovitost in konkurenčnost sektorja;
- se prilagoditi zahtevam skupnega trga EU;
- spodbujati dodatne vire dohodkov na podeželju;
- spodbujati varnost in kakovost živilskih izdelkov;
- ohranjati in trajnostno razvijati gozdove.

Ukrepi Usmerjevalnega oddelka EKUJS, ki jih bomo izvajali v Sloveniji do leta 2006, in obseg namenjenih sredstev v evrih (EKUJS, 2005):

- za izboljšanje predelave in trženja kmetijskih proizvodov je namenjenih 16.498.364 EUR;
- za naložbe v kmetijska gospodarstva 14.141.456,00 EUR;
- za diverzifikacijo kmetijskih dejavnosti in dejavnosti, ki so blizu kmetijstvu – alternativni dohodkovni viri 9.427.638,00 EUR;

- za investicije v gozdove za izboljšanje gospodarske in ekološke vrednosti gozdov 4.713.818,00 EUR ter
- za trženje kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov 2.356.910,00 EUR.

Vloga EU ni omejena le na posredovanje finančnih sredstev niti ne nadomešča nacionalnih sredstev, temveč jih dopolnjuje. Sredstva strukturnih skladov EU dodeli državam članicam, potem ko te EK predložijo programski razvojni načrt in se o njegovi končni vsebini z njo pogajajo. Načrt vsebuje opis ekonomskega in socialnega stanja države oziroma regije, razvojne prednostne naloge in strategijo, kako bodo strukturni skladi prispevali k doseganju ciljev in podrobno opredelitev finančnih sredstev države članice.

Države oziroma regije, če se financirajo regionalni razvojni programi, so nato same odgovorne za upravljanje skladov in izbor projektov. EK morajo obveščati o poteku pomoči in porabi sredstev, same morajo izvajati nadzor nad pravilnostjo. EK izplačuje odobreno pomoč postopoma na osnovi povračil. Če zazna večje nepravilnosti, lahko pomoč ustavi ali omeji.

#### **2.3.3.1.1. EKUJS in čebelarstvo**

V okviru izvajanja kmetijske strukturne politike, sofinancirane iz usmerjevalnega oddelka EKUJS, so v RS v letih 2004-2006 na področju čebelarstva predvideni naslednji ukrepi:

##### *1. Naložbe v kmetijska gospodarstva*

Možna je podpora naložbam v primarno pridelavo medu in ostalih čebeljih proizvodov ter vzreji čebeljih matic, in sicer za naslednje vrste naložb v kmetijska gospodarstva:

- za novogradnje ali adaptacije objektov oziroma prostorov, namenjenih skladiščenju, dodelavi in pripravi medu in ostalih čebeljih proizvodov za trg ter vzreji čebeljih matic;
- postavitev stacionarnih objektov (čebelnjakov);
- nakup novih čebeljih panjev z najmanj 210 dm<sup>2</sup> površine satov na panj, vendar največ do števila kupljenih družin;
- za nakup kontejnerjev za čebelje panje ter za
- prvi nakupi čebeljih matic in čebeljih družin

##### *2. Diverzifikacija kmetijskih dejavnosti in dejavnosti, ki so blizu kmetijstvu – alternativni dohodkovni viri*

Možna je podpora naložbam v predelavo medu na kmetijah. S tem ukrepom se želi diverzificirati dejavnost na kmetijah, predvsem v to, da se več kmetij ukvarja tudi s

čebelarstvom. To pa predvsem z namenom, da se bodo kmetje bolj zavedali primerne uporabe FFS, ter s tem pripomogli k manjšim pomorom čebel, kot so se dogodile v zadnjih letih.

Za pridobitev nepovratnih sredstev iz strukturnih skladov lahko kandidirajo posamezna čebelarstva oz. čebelarji posamezniki. Na razpisu ne more kandidirati čebelarsko društvo ali čebelarska zveza. Kandidati morajo izpolnjevati zahtevane pogoje in pisno potrditi, da bodo vsaj še naslednjih pet let opravljali to dejavnost.

Ukrepe oblikuje MKGP v sodelovanju s ČZS in morajo biti v skladu z regulativami EU. Vsak ukrep mora potrditi Komisija EU. Ministrstvo ne more ničesar izpeljati mimo Komisije EU, lahko le oblikuje ukrepe glede na potrebe slovenskega čebelarstva.

## **SKLEP**

Čebelarstvo je v Sloveniji tradicionalna, dopolnilna kmetijska dejavnost. V Sloveniji se je čebelarstvo pričelo že v 17. stoletju. Največji pečat zgodovini čebelarstva so dali čebelarski strokovnjaki, med katerimi prednjači Anton Janša, prvi učitelj čebelarstva na dvoru Marije Terezije. Glavne funkcije čebelarstva so oprashaevanje rastlin, pridelava zdrave in varne hrane, skrb za ohranjanje avtohtone kranjske čebele, ohranjanje in razvoj kulturne dediščine ter pridobivanje dela dohodka iz dejavnosti. Pečat slovenskemu čebelarstvu je dala tudi kranjska čebela (*Apis mellifera carnica* Polmann), ki izhaja iz slovenskega območja. Trenutno je druga najbolj razširjena rasa na svetu. Plemenilna postaja Anton Janša Zelenica je edina plemenilna postaja, kjer je z odlokom omogočeno vzrejanje le čistokrvne plemenske čebele kranjske sivke. In edino le še tu pod Stolom se vzreja čistokrvna kranjska čebela. Zaradi vedno večjega vdora tujih čebeljih pasem se je za ohranitev kranjske čebele potrebno vedno bolj zavzemati. Slovensko čebelarstvo ni rentabilna dejavnost, saj je le to dejavnost z visokimi stroški. Ekonomsko rentabilnost čebelarstva je mogoče doseči pri več kot 200 gospodarskih čebeljih družinah. Ker je v Sloveniji le 1 % takšnih čebelarjev lahko ugotovimo, da se večina s čebelarstvom ukvarja za hobi. Poleg tega so čebelarji v povprečju starejši od 65 let, zato tudi niso sposobni posedovati več kot nekaj panjev. Poleg tega slovensko čebelarstvo pestijo tudi ostali problemi, med katerimi sta najbolj pereča nerešen status čebelarjev in čebelje bolezni.

Slovensko čebelarstvo je v primerjavi z ostalimi članicami EU visoko razvito in sodi v sam evropski vrh čebelarstev tako po številu profesionalnih čebelarjev med vsemi čebelarji kot po številu panjev pri profesionalnih čebelarjih in stopnji samooskrbe. Edino le pri ceni medu zaostajamo za ostalimi državami članicami. A na podlagi teh analiz lahko pričakujemo povišanje cene medu tudi pri nas.

Po vstopu Slovenije v EU se je finančni položaj slovenskega čebelarstva izboljšal. Namreč pred vstopom je bilo čebelarstvo financirano iz državnega proračuna, imelo pa je možnost pridobiti sredstva tudi iz skladov EU; PHARE in SAPARD. Po vstopu v EU pa je čebelarstvo financirano tudi iz proračuna EU. V EU je veljavna uredba Sveta številka 797/2004, ki predvideva financiranje petih ukrepov, ki naj bi izboljšali pet najbolj perečih problem evropskih čebelarjev. S strani EU bodo financirani: tehnična pomoč čebelarjem, čebelja varoza, racionalizacija premestitev, kakovost medu in aplikativne raziskave v čebelarstvu. EU financira največ 50 % sredstev potrebnih za izvedbe projektov v okviru posameznega ukrepa. Preostalih 50 % mora zagotoviti država članica sama. Za potrebe sredstev iz EU mora država članica vsako leto pripraviti nacionalni program izvajanja ukrepov. Sredstva EU se dodelijo na podlagi števila panjev države članice v celotnem številu panjev EU. Slovenija je tako 15. maja 2004 prvič oddala svoj nacionalni program in v letu 2005 že prejema sredstva EU. Poleg pridobljenih sredstev iz proračuna EU je po vstopu Slovenije v EU možno sredstva pridobiti tudi v okviru izvajanja kmetijske strukturne politike, ki jo sofinancira usmerjevalni oddelek EKUJS. V RS so v letih 2004-2006 na področju čebelarstva predvideni ukrepi za naložbe v kmetijska gospodarstva in diverzifikacijo kmetijskih dejavnosti in dejavnosti, ki so blizu kmetijstvu, to so alternativni dohodkovni viri.

Razvojni trendi slovenskega čebelarstva se kažejo v povečevanju pridelave medu v Sloveniji na 2.600 ton letno, razvoju na področju vzreje čebeljih matic in trženja v čebelarstvu. Realno lahko pričakujemo večjo prepoznavnost slovenskega čebelarstva, večje povpraševanje po medu in s tem višjo ceno slovenskega medu. Prav poseben poudarek pa je potrebno dati prodaji matic in pa čebeljih družin. Evropa zaradi velikih izgub čebeljih družin potrebuje veliko matic in družin za obnavljanje čebeljega fonda. In prav naše čebele so celotni Evropi najbolj zanimive, kajti smo pač domovina kranjske čebele. Edini problem pri tem je neorganiziran skupni nastop na trgu. Glede na dosedanje izkušnje drugih držav se slovenskemu čebelarstvu po vstopu Slovenije v EU in ob pridobitvi sredstev EU obetajo boljši časi.

## LITERATURA

1. Čebelarški muzej Radovljica: Kranjska čebela. Radovljica : Medium d.o.o., 2003. 247 str.
2. Gregori Janez: Čebelarjenje na Kranjskem v času Antona Janše. Radovljica : Medium d.o.o., 2003. 22 str.
3. Gregori J., Poklukar J., Mihelič J.: Kranjska čebela v Sloveniji. Ljubljana : Prepress d.o.o., 2003. 47 str.
4. Jenko Rogelj Mira: Kranjska čebela. Radovljica : Medium d.o.o., 2003. 16 str.
5. Kaj je Phare?. Bruselj : PHARE informacijski urad Generalnega direktorata Evropske komisije za gospodarske povezave s tujino, 1999. 19 str.
6. Meglič Milan et al.: Marketinški pristop k prodaji medu. Celje : Prepress d.o.o., 2004. 5 str.
7. Mihelič Janez et al.: Zbornik predavanj XXIV. državnega čebelarškega seminarja. Ljubljana : Kagraf, 2001. 32 str.
8. Mihelič Janez et al.: Zbornik predavanj XXVII. državnega čebelarškega seminarja Ljubljana : Kagraf, 2004. 72 str.
9. Mousis Nicholas: Guide to European Policies. B.k. : European study service, 2000. 422 str.
10. Plut Stane: Trgovina z medom v številkah. Slovenski čebelar, Ljubljana, 56(2004), 5, str. 153-155.
11. Poklukar Janez: Od čebele do medu. Ljubljana : Založba Kmečki glas, 1998. 462 str.
12. Rumpret Nataša: Vključevanje Slovenije v programe Skupnosti. Ljubljana, Evrobilten, 1999, 7, 24 str.
13. Šivic Franc: Italijanski zakon. Slovenski čebelar, Ljubljana, 57(2005), 2, str. 45-47.
14. Urad vlade RS za informiranje: Slovenija k Evropski uniji?. Ljubljana : Didakta d.o.o., 1999. 164. str.

## VIRI

1. Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja.  
[URL: <http://www.arsktrp.gov.si>], 12.2.2005.
2. Strategija slovenskega čebelarstva. Ljubljana: ČZS, 2004. 4. str.
3. Second report from the Commisison to the Council and the European Parliament. Brussel: Commission of the European Communities, 2004. 30 str.
4. Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad.  
[URL: [http://www.gov.si/euskladi/skladi/strukt\\_ekuj.html](http://www.gov.si/euskladi/skladi/strukt_ekuj.html)], 12.2.2005.
5. Interna literatura Čebelarske zveze Slovenije, 2004.
6. Interna literatura Kmetijskega inštituta Slovenije, 2004.
7. Interna literatura Ministrstva za kmetijstvo, prehrano in gozdarstvo, 2004.
8. Kaj so strukturni skladi?.  
[URL: <http://www.gov.si/euskladi/skladi/2abc.html>], 12.2.2005.



9. Letno poročilo 2004. Ljubljana : KIS: 2004, 25 str.
10. Program ukrepov na področju čebelarstva v Sloveniji v letih 2005-2007. Ljubljana : Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2004. 19 str.
11. Načela in cilji strukturnih skladov.  
[URL: [http://www.gov.si/euskladi/skladi/2abc\\_2.html](http://www.gov.si/euskladi/skladi/2abc_2.html)], 12.2.2005.
12. Občina Jesenice: 291. člen - Odlok o zavarovanju plemenske postaje čebel – matic Kranjske sivke Anton Janša pod Zelenico. Predpisi občinskih skupščin.
13. PHARE – čezmejno sodelovanje.  
[URL:<http://evropa.gov.si/vkljucevanje/programi-phare/dosedanja-pomoc/cezmejno-sodelovanje/>], 12.2.2005.
14. Pušnik Vlado: Strategija čebelarstva do leta 2010. Ljubljana: november 2004. 35 str.
15. Služba Vlade RS za evropske zadeve.  
[URL: <http://evropa.gov.si/evropomocnik/question/732-80/>], 12.2.2005.
16. Strukturni in kohezijski skladi.  
[URL. <http://www.gov.si/euskladi/skladi/1raz.html>], 12.2.2005.
17. Strukturni skladi EU v Sloveniji.  
[URL: [http://www.gov.si/euskladi/skladi/2abc\\_5.html](http://www.gov.si/euskladi/skladi/2abc_5.html)], 12.2.2005.
18. Strukturni skladi – EKUJS.  
[URL: [http://www.arsktrp.gov.si/index.php?stran=strukturni\\_skladi](http://www.arsktrp.gov.si/index.php?stran=strukturni_skladi)], 12.2.2005.



## **PRILOGE**

## KAZALO PRILOG

<b>PRILOGA 1 .....</b>	<b>1</b>
<b>Tabela 1: Letni stroški na čebeljo družino v tolarjih.....</b>	<b>1</b>
<b>Tabela 2: Uvoz medu v obdobju 2000 - 2002 v EU (v 1000 t) .....</b>	<b>2</b>
<b>Tabela 3: Izvoz medu iz EU v obdobju 2000 – 2002 (v 1000 t) .....</b>	<b>2</b>
<b>Tabela 4: Proizvodnja in poraba medu po državah članicah EU in v Sloveniji v obdobju 2000-2002 (v 1000 t).....</b>	<b>3</b>
<b>Tabela 5: Potreben obseg sredstev za posamezen ukrep in način financiranja v obdobju 2005-2007 v EUR .....</b>	<b>4</b>
<b>PRILOGA 2 .....</b>	<b>6</b>
<b>PRILOGA 3 .....</b>	<b>7</b>
<b>Seznam kratic .....</b>	<b>7</b>

## PRILOGA 1

*Tabela 1: Letni stroški na čebeljo družino v tolarjih*

Fiksni stroški na čebeljo družino na leto:

- stroški amortizacije čebelnjaka: 1.254,00 SIT
- stroški amortizacije panjev: 613,00 SIT
- stroški amortizacije točila: 329,00 SIT

Variabilni stroški na čebeljo družino:

Stroški kontrole čebelje varoze:

- storitve in zdravila: 1.254,00 SIT
- delo: 525,00 SIT
- skupaj: 1.779,00 SIT

Stroški zimskega krmljenja:

- poraba sladkorja: 1.743,00 SIT
- delo (0,618 ure): 653,00 SIT
- skupaj: 2.396,00 SIT

Stroški pakiranja in skladiščenja:

- materialni stroški: 1.200,00 SIT
- amortizacija posod: 343,00 SIT
- amortizacija prostorov: 1.073,00 SIT
- delo (0,681 ure): 720,00 SIT
- skupaj: 3.336,00 SIT

Stroški prevozov:

- stroški prevozov z osebnim avtomobilom: 926,00 SIT
- stroški prevozov z gospodarskim vozilom: 386,00 SIT
- skupaj: 1.312,00 SIT

Skupaj: 11.019,00 SIT

Vir: Pušnik, 2004, str. 12.

*Tabela 2: Uvoz medu v obdobju 2000 - 2002 v EU (v 1000 t)*

država	2000	2001	2002
Argentina	42.576	46.540	56.471
Mehika	21.477	17.780	18.516
Madžarska	11.016	10.364	15.157
Kitajska	33.573	37.054	13.753
Turčija	2.976	2.699	9.678
Romunija	8.881	6.533	5.035
Brazilija	82	568	4.512
Kuba	5.493	5.846	4.377
Čile	3.012	4.460	3.985
Urugvaj	4.075	6.687	3.730
Bolgarija	5.144	2.626	3.302
Ostale	18.421	17.276	16.588
<b>Skupaj</b>	<b>156.726</b>	<b>158.434</b>	<b>155.104</b>

Vir: Commission of the European Communities, 2004, str. 18.

*Tabela 3: Izvoz medu iz EU v obdobju 2000 – 2002 (v 1000 t)*

destinacija	2000	2001	2002
Švica	1.324	1.319	1.354
Savdska Arabija	737	942	1.026
Amerika	286	323	758
Maroko	500	399	283
Poljska	427	404	238
Ostalo	2.459	3.340	4.525
<b>Skupaj</b>	<b>5.733</b>	<b>6.728</b>	<b>8.203</b>

Vir: Commission of the European Communities, 2004, str. 19.

**Tabela 4: Proizvodnja in poraba medu po državah članicah EU in v Sloveniji v obdobju 2000 - 2002 (v1000 t)**

LETO 2000	EUR 15	Bel	Dan	Nem	Grč	Špa	Fra	Ir	Ita	Niz	Avs	Port	Fi	Lux	VB	Slo
a. proizvodnja	132,2	2	2	20	14	31	27	0,1	10	0,1	9	11	2	1	3	2,3
b. uvoz	162,4	10	5	90	2	17	16	1,2	14	8	6	1	1	3	24	0,213
c. izvoz	13,1	4	3	22	1	7	3	0,1	3	1	0,6	0,1	0,1	0	1	0,214
d. domača poraba	281,5	8	4	88	15	38	40	1,2	21	7,1	14,4	11,9	2,9	4	26	2,058
e. poraba na prebivalca v kg	0,7	0,7	0,8	1,1	1,4	1	0,7	0,3	0,4	0,4	1,8	1,2	0,6	0,4	0,4	1,0
f. stopnja samooskrbe v %	47	25	50	22,7	93,3	81,6	67,5	8,3	47,6	1,4	62,5	92,4	69	25	11,5	111,7
<b>LETO 2001</b>																
a. proizvodnja	125,2	2	2	20	14	33	25	0,1	9	0,1	9	4	1	3	3	2,5
b. uvoz	159,2	11	3	94	1	14,3	15,8	1,1	12	7	5	2	1	2	24	0,229
c. izvoz	14,8	6	2	23	0,9	8,2	2,9	0,1	2	1	0,6	1	0,1	0	1	0,242
d. domača poraba	269,7	7	3	91	14,1	39,1	37,9	1,1	19	6,1	13,4	5	1,9	5	26	2,44
e. poraba na prebivalca v kg	0,7	0,7	0,6	1,1	1,3	1	0,6	0,3	0,3	0,4	1,6	0,5	0,4	0,6	0,4	1,2
f. stopnja samooskrbe v %	46,4	28,6	66,7	22	99	84,4	65,9	9,1	47,4	1,6	67,2	80	52,6	60	11,5	104,5
<b>LETO 2002</b>																
a. proizvodnja	131,2	2	2	26	14	33	25	0,1	9	0,1	9	4	1	3	3	2,45
b. uvoz	169,2	9	6	99	3	13,4	16	1,1	12,1	6,1	4,6	2	1	3	31	0,03
c. izvoz	14,5	6	2	24	0,5	10,4	3	0,3	3,9	0,5	0,8	1	0	0	1	0,23
d. domača poraba	285,9	5	6	101	16,5	36	38	1,1	17,1	5,7	12,8	5	2	6	33	2,326
e. poraba na prebivalca v kg	0,8	0,5	1,1	1,2	1,5	0,9	0,6	0,5	0,3	0,4	1,3	0,6	0,4	0,7	0,6	1,2
f. stopnja samooskrbe v %	45,9	40	33,3	25,7	84,8	91,7	65,8	6	52,5	1,7	70,2	80	49,7	50	9,1	105,3

OPOMBA: Bel-Belgija; Dan-Danska; Nem-Nemčija; Grč-Grčija; Špa-Španija; Fra-Francija; Ir- Irska; Ita-Italija; Niz-Nizozemska; Avs-Avstrija; Port-Portugalska; Fi-Finska; Lux-Luxemburg; VB-Velika Britanija; Slo-Slovenija.

Vir: Commission of the European Communities, 2004, str. 17; KIS, 2004.

**Tabela 5: Potreben obseg sredstev za posamezen ukrep in način financiranja v obdobju 2005-2007 v EUR**

UKREP	NALOGE	OBSEG V LETU 2005		OBSEG V LETU 2006		OBSEG V LETU 2007	
		IZ EU	IZ SLO	IZ EU	IZ SLO	IZ EU	IZ SLO
Tehnična pomoč čebelarjem	-usposabljanje v čebelarstvu -investicije v opremo -svetovalno delo v čebelarstvu	124.000	124.000	139.500	139.500	128.902	128.902
Čebelja varoza	-usposabljanje na področju preventive varoze -organiziranje delavnic in demonstracij -evidentiranje uspešnosti izvajanja programa	55.000	55.000	43.000	43.000	37.500	37.500
Racionali. premesitev	-opazovalno napovedovalna služba -izgradnja stojišč v gozdnem prostoru	40.000	40.000	15.500	15.500	15.500	15.500
Kakovost medu	-interna kontrola -senzorično ocenjevanje	31.000	31.000	29.500	29.500	30.000	30.000



*Nadaljevanje Tabele 5 s strani 4*

UKREP	NALOGE	OBSEG V LETU 2005		OBSEG V LETU 2006		OBSEG V LETU 2007	
		IZ EU	IZ SLO	IZ EU	IZ SLO	IZ EU	IZ SLO
Obnova čebeljega fonda	-investicijske spodbude v vzrejo matic -investicijske spodbude v vzrejo paketnih rojev	42.500	42.500	74.500	74.500	75.500	75.500
<b>SKUPAJ</b>		<b>320.500</b>	<b>320.500</b>	<b>320.000</b>	<b>320.000</b>	<b>321.000</b>	<b>321.000</b>

Vir: MKGP, 2004, str. 18.

## PRILOGA 2



Žirovnica, 3.2.2005

Spoštovani-a !

**Vabimo vas na 3. občni zbor Čebelarske zveze Zgornje Gorenjske**, ki vključuje naslednja društva: ČD Jesenice, ČD Antona Janše Breznica, ČD Radovljica, ČD Bled- Gorje, ČD Bohinj, ČD Tržič, ČD Preddvor, ČD Cerklje, ČD Škofja Loka, ČD Železniki, ČD Skaručna, ČD Šenčur, ČD Selca, ČD Poljane- Gorenja vas in ČD Žiri, **ki bo v soboto 12. 02. 2005 ob 18. uri v kulturni dvorani na Breznici** ( za farno cerkvijo na Breznici ).

### *DNEVNI RED :*

1. Otvoritev in pozdrav
2. Izvolitev organov občnega zbora ( delavnega predsednika, dva člana predsedstva, zapisnikarja, dva člana verifikacijske komisije, dva overovatelja )
3. Poročilo verifikacijske komisije
4. Poročila za leto 2004: blagajnika, predsednika, nadzornega sveta, urednika glasila KLANJSKA Č`BELA
5. Poročilo predsednika gradbenega odbora g. Kozinc Braneta o poteku obnove plemenilne postaje Antona Janše pod Zelenico
6. Predstavitev in poročilo o programu Izobraževalno vzrejni center Zelenica, za katerega smo pridobili sredstva PHARE
7. Razprava na poročila
8. Potrditev poročil za leto 2004
9. Plan dela za leto 2005 ter dopolnitev in potrditev
10. Podelitev priznanja » naj župan » Čebelarske zveze Zgornje Gorenjske
11. Beseda gostom
12. Razno

Lep pozdrav in vljudno vabljeni!

Noč Boštjan

Predsednik ČZZG

---

Sklad za male projekte Program Phare čezmejno sodelovanje Slovenija/Avstrija 2002

*IZOBRAŽEVALNO VZREJNI CENTER ZELENICA*

Projekt sofinancira Evropska unija. Za vsebino tega dokumenta je izključno odgovorna ČZZG in zanj v nobenem primeru ne velja, da odraža stališče Evropske unije.

### PRILOGA 3

#### *Seznam kratic in prevodi tujk*

ARR	- Agencija za regionalni razvoj
ARSKTRP	- Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja
ČD Kranjska čebela	- Čebelarsko društvo Kranjska čebela
ČZS	- Čebelarska zveza Slovenije
ČZZG	- Čebelarska zveza Zgornje Gorenjske
EK	- Evropska komisija
EKUJS	- Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad
EPD	- Evropski programski dokument
ESRR	- Evropski sklad za regionalni razvoj
ESS	- Evropski socialni sklad
EU	- Evropska unija
FIUR	- Finančni instrument za usmerjanje ribištva
FFS	- fitofarmaceutvska sredstva
HM	- Habsburška monarhija
ISPA	- Instrument for the Structural Policies for Pre-Accession (Orodje financiranja programov okoljske in prometne infrastrukture)
KIS	- Kmetijski institut Slovenije
MKGP	- Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
PHARE	- Pologne, Hongrie Assistance á la reconstruction Economique (Program pomoči pri prestrukturiranju gospodarstva)
PRO	- Priznana rejska organizacija
RS	- Republika Slovenija
SAPARD	- Special Action for a Pre-Accession for Agriculture and Rural
Development	(Predpristopni program za kmetijstvo in razvoj podeželja)
SKP	-Skupna kmetijska politika